

**Iveta Grāvīte, Rita Niedre,
Ivans Jānis Mihailovs**

PSIHOLOGA PROFESIONĀLĀ DARBĪBA IZGLĪTĪBAS VIDĒ

Rīga, 2024

Psihologu sertifikācijas padome 2024.gada 12.septembra sēdē ir atbalstījusi šajā izdevumā iekļauto atziņu izmantošanu psihologu profesionālajā darbībā.

Iveta Grāvīte, Rita Niedre, Ivans Jānis Mihailovs. Psihologa profesionālā darbība izglītības vidē. – Rīga: izdevniecība SIA "Drukātava", 2024.g., 84 lpp.

Izdevums "Psihologa profesionālā darbība izglītības vidē" ir paredzēts izglītības un skolu psihologiem, klīniskajiem un veselības psihologiem, kuri darbojas izglītības vidē, kā arī tiem speciālistiem, kas ikdienā sadarbojas ar psihologiem, veicinot šo speciālistu labāko izpratni par psihologu profesionālās darbības saturu un organizāciju izglītības vidē.

Izdevumā ir iekļauts detalizēts pārskats par vairākiem psihologiem nozīmīgiem profesionālās darbības jautājumiem, vēl plašāk skaidrotas psihologiem izvirzītās prasības un regulējums, kā arī piedāvātas rekomendācijas – skaidroti jautājumi, kuri nav regulēti, bet kuru risināšanai ir ilgstoši veidojusies psihologu profesionālās darbības prakse.

Recenzenti:

Dr.psych. Evija Strika – Psihologu sertifikācijas padomes locekle, Latvijas Universitātes docente

Dr.psych. Airisa Šteinberga – Psihologu sertifikācijas padomes locekle, Rīgas Tehniskās universitātes asociētā profesore

Redaktore – Dr.psych. Sandra Mihailova

ISBN 978-9934-9292-1-2 (digitāls izdevums)

ISBN 978-9934-9292-0-5 (iespiests izdevums)

SATURS

Ievads	4
1. Psihologu profesionālās darbības regulējums	8
2. Prasības psihologam	11
3. Izglītības un skolu psihologa amata apraksts (piemērs)	16
4. Psihologa kabinets	24
5. Psihologa ikdienas darbs izglītības iestādē	27
6. Psihologa profesionālās darbības ierobežojumi.....	32
7. Psihologa sadarbība ar iestādes personālu	37
8. Psihologa sadarbība ar izglītojamajiem	43
9. Psihologa sadarbība ar izglītojamo vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem	47
10. Psihologa darba metodes	50
11. Psihologa darbs attālināti / tehnoloģiju izmantošana konsultēšanā	52
12. Psihologa darba dokumentēšana.....	54
13. Psihologa profesionālās kompetences pilnveide (kvalifikācijas celšana).....	60
14. Konfidencialitāte un psihologa ētika	66
15. Psihologa darba uzraudzība, metodiskā palīdzība	72
Literatūra un normatīvie akti	77
No recenzijām.....	81

Ievads

Jau vairāk kā sešus gadus Latvijas Republikas psihologu profesionālo darbību regulē Psihologu likums. Šim likumam ir bijusi ievērojama nozīme, gan sakārtojot psihologu profesionālās darbības sistēmu, gan ieviešot vienotas psihologu reģistrācijas un sertifikācijas prasības, gan izveidojot psihologu profesionālās darbības uzraudzības institūciju – Psihologu sertifikācijas padomi (turpmāk – padome), gan nostiprinot psihologu profesionālās darbības ētikas normas un uzraudzības sistēmu (attiecīgi pieņemot Psihologu ētikas kodeksu un izveidojot Psihologu ētikas komisiju), gan attīstot labas profesionālās darbības prakses standartus.

Tādējādi kopš 2018. gada visiem psihologiem ir skaidri noteiktas izglītības un profesionālās kvalifikācijas, kā arī profesionālās kompetences pilnveides prasības. Turklāt kopš 2018. gada tikai Psihologu reģistrā reģistrētais psihologs var piedāvāt un sniegt savus psihologu pakalpojumus.

Lai gan Psihologu likums un tam pakārtotie normatīvie akti, pirmkārt, Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumi Nr. 301 “Psihologu noteikumi” un Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumi Nr. 302 “Psihologu sertifikācijas padomes nolikums”, otrkārt, padomes vadlīnijas sniedz atbildes uz vairākiem psihologu profesionālajai darbībai būtiskiem jautājumiem, tomēr, kā liecina prakse, vairāki aspekti joprojām nav skaidri vai ir diskutabli, attiecīgi radot domstarpības un

problēmas ne tikai psihologu, bet arī dažu citu speciālistu profesionālajā ikdienā. Tādēļ šis izdevums ir mēģinājums sniegt papildatbildes un detalizētāku skaidrojumu par vairākiem izglītības un skolu psihologiem, kā arī klīniskajiem un veselības psihologiem, kuri darbojas izglītības vidē, nozīmīgiem jautājumiem, vēl plašāk skaidrot psihologiem izvirzītās prasības un regulējumu, kā arī skaidrot jautājumus, kuri tieši nav regulēti, bet kuru risināšanai ir ilgstoši veidojusies psihologu profesionālās darbības prakse. Vienlaikus šis izdevums ir paredzēts tiem speciālistiem, kuri ikdienā sadarbojas ar psihologiem izglītības vidē – izglītības iestāžu vadītājiem, sociālajiem un speciālajiem pedagogiem, logopēdiem, karjeras konsultantiem, ārstniecības personām, izglītības pārvalžu darbiniekiem utt., veicinot šo speciālistu labāko izpratni par psihologu darba saturu un organizāciju izglītības vidē. Iekļautā informācija būs noderīga arī izglītības un skolu psihologu, kā arī klīnisko un veselības psihologu, kuri darbojas izglītības vidē, klientiem – izglītojamajiem, viņu vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, izglītības iestāžu personālam, kā arī to iestāžu un organizāciju darbiniekiem, kuri ikdienā saskaras ar psihologu profesionālo darbību, tostarp sagatavotiem dokumentiem.

2020. gadā tika publiskotas autoru – Ivetas Grāvītes, Ritas Niedres, Ivana Jāņa Mihailova sagatavotās “Metodiskās rekomendācijas psihologa profesionālajai darbībai izglītības iestādē”, kuras ir izraisījušas pietiekami plašu psihologu (un ne tikai izglītības un skolu psihologu), bet arī citu speciālistu interesi, reizē arī aicinot turpināt darbu un pilnveidot jau esošo materiālu. Šajā īsajā laikā kopš metodisko rekomendāciju izdošanas ir notikušas būtiskas pārmaiņas gan normatīvajā regulējumā, gan

profesionālās darbības praksē, tādēļ arī ir tapis šis izdevums (par pamatu izmantojot līdz šim izveidotās metodiskās rekomendācijas, tās precizējot, papildinot un aktualizējot).

Ievērojot psihologu darbības specifiku izglītībā,¹ kas var pārsniegt izglītības iestādes ietvaru, šajā izdevumā termins “izglītības iestāde”, ir aizstāts ar “izglītības vidi”, ar to atbilstīgi saprotot ar izglītību saistītu fizisko, sociālo, psiholoģisko, kultūras, komunikatīvo, informatīvo un institucionālo apstākļu kopumu, kurā izglītojamais (bērns, skolēns, audzēknis, students) var saskarties ar dažādām situācijām, riskiem un problēmām, kura risināšanai, t.sk. preventīvai, ir nepieciešama psihologa iesaiste. Turklāt attiecības šajā vidē notiek gan reālajā, gan digitālajā telpā. Vienlaikus autori apzinās, ka termins “izglītības vide” var būt pietiekami plaši definējams, tāpēc ir būtiski skaidri noteikt psihologa profesionālās darbības ietvarus šajā vidē.

Šajās izdevumā analizēts tiesiskais regulējums, kas ir spēkā līdz 2024. gada 1. novembrim, tādējādi visiem, kuri izmantos šajā izdevumā iekļautās atziņas, ir jāseko grozījumiem normatīvajos aktos un padomes vadlīnijās, kas var ietekmēt šajā izdevuma atspoguļoto.

Ceram, ka izdevums, tāpat kā iepriekšējās metodiskās rekomendācijas, turpinās veicināt kvalitatīvāku un sakārtotāku psihologu profesionālo darbību izglītības vidē, būs atbalsta materiāls dažādu profesionālo situāciju risināšanai un turpmākajiem meklējumiem, kā arī veicinās lietišķu sadarbību ar citiem speciālistiem, klientiem un citām personām.

¹ Saskaņā ar Izglītības likuma 1. panta 4. punktā noteikto “izglītība” ir “sistematizētu zināšanu un prasmju apguves un attieksmju veidošanas process un tā rezultāts. Izglītības process ietver mācību un audzināšanas darbību. Izglītības rezultāts ir personas zināšanu, prasmju un attieksmju kopums”.

Papildus norādām, ka padome 2024. gada 12. septembra sēdes laikā ir atbalstījusi šajā izdevumā iekļauto atziņu izmantošanu izglītības un skolu psihologu, kā arī klīnisko un veselības psihologu, kuri darbojas izglītības vidē, profesionālajā darbībā. Turklāt, kā minēts, šis izdevums var noderēt izglītības iestāžu vadībai, pedagogiem, izglītības pārvalžu darbiniekiem un citiem speciālistiem, kuri ikdienā sadarbojas ar psihologiem izglītības vidē.

1. Psihologu profesionālās darbības regulējums

Kā jau minēts šī izdevuma ievadā, Psihologu likums stājās spēkā 2018. gada 1. janvārī. Šis likums ir kļuvis par pamatu psihologa profesionālās darbības tiesiskā regulējuma sistēmai, kura joprojām attīstās un pilnveidojas.

Pirmie mēģinājumi veidot psihologu profesionālās darbības regulējumu Latvijas Republikā ir datējami ar 20. gadsimta 90 gadu vidū, kad dažādās psihologu asociācijās tika izstrādāti pirmie priekšlikumi psihologu darbību regulējošiem likumiem. 2001. gada tika sagatavots pirmais Psihologu profesionālās darbības likuma projekts, kas tika iesniegts Latvijas Republikas Saeimā, bet nesaņēma atbalstu tālākajai virzībai. Kopš 2006. gada notika ilgstošs darbs pie jauna Psihologu profesionālās darbības likuma projekta, kas ar ilgām diskusijām un dažādiem projektiem, aktīvu Pārresoru koordinācijas centra iesaisti (tostarp 2014. gadā sagatavojot informatīvo ziņojums „Par psihologu profesionālās darbības regulējuma nepieciešamību”), vairāku valsts pārvaldes iestāžu (īpaši Izglītības un zinātnes ministrijas), psihologu biedrību pārstāvju aktīvu līdzdarbību vainagojies ar Psihologu likuma pieņemšanu 2017. gada 30. martā. Psihologu likums tika izsludināts 2017. gada 12. aprīlī, bet stājies spēkā 2018. gada 1. janvārī. Tā mērķis ir “regulēt psihologu profesionālo darbību, lai nodrošinātu kvalitatīvus psihologa profesionālās darbības pakalpojumus”.

Kopā ar Psihologu likumu tika pieņemts Grozījums likumā “Par reglamentētajām profesijām un profesionālās kvalifikācijas atzīšanu”, nosakot, ka psiholoģijas jomā reglamentētā profesija ir psihologs. Personas tiesības veikt patstāvīgu profesionālo darbību psihologa profesijā apliecina attiecīgo profesionālās darbības jomu reglamentējošos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā iegūts psihologa sertifikāts.

Psihologu likuma pieņemšana, ievērojot likumā noteikto pilnvarojumu, ļāva sākt citu normatīvo aktu izstrādi. Tādējādi Ministru kabinets ir pieņēmis Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumus Nr. 301 “Psihologu noteikumi”, kuri tostarp regulē psihologa reģistrācijas, sertifikācijas, resertifikācijas kārtību, psihologa-pārtrauga tiesību piešķiršanu, un Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumi Nr. 302 “Psihologu sertifikācijas padomes nolikums”, kas nosaka padomes sastāvu, darbību, tiesības.

Īpaši nozīmīgs katra psihologa profesionālās darbības kontekstā ir Psihologu likumā noteiktais pilnvarojums izstrādāt un ievērot Psihologu ētikas kodeksu, kā arī izveidot Psihologu ētikas komisiju, kurai jāattīsta ētikas normu konsekventa ievērošana psiholoģijas jomā (plašāk sk. Elsiņa I., Martinsone B., Mihailovs I. J. Psihologa profesionālās darbības ētika: Teorētiskais pamats un praktiskās vadlīnijas. Rīga: Izdevniecība SIA “Drukātava”, 2022.).

Līdztekus katram psihologam ir saistošs padomes vadlīnijās noteiktais, kuras tiek pieņemtas ar mērķi veicināt tiesisku un korektu, labas profesionālās darbības principiem atbilstošu psihologa profesionālo darbību, kā arī uzturēt augstus psihologa profesionālās darbības standartus.

Psihologam strādājot izglītības vidē, vienlaikus esot gan psihologa, gan pedagoģiskā darbinieka statusā, papildus minētajam primāri ir saistoši izglītību un bērnu tiesību aizsardzību regulējoši normatīvie akti (īpaši Izglītības likumā, Vispārējās izglītības likumā un Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteiktais), kas arī plašāk ir analizēti šajā izdevumā.

2. Prasības psihologam

2.1. Prasības, lai uzsāktu un veiktu psihologa profesionālo darbību:

Lai strādātu izglītības vidē, psihologam ir jābūt:

- ✓ iegūtai izglītībai atbilstoši Psihologu likuma 3. pantā noteiktajam:

“(1) Personas tiesības veikt patstāvīgu psihologa profesionālo darbību apliecina augstākās izglītības diploms par akreditētas bakalaurs studiju programmas un akreditētas maģistra studiju programmas psiholoģijā apguvi vismaz 200 kredītpunktu apjomā, turklāt vismaz viena no šīm programmām ir profesionālā studiju programma, reģistrācija Psihologu reģistrā un psihologa sertifikāts noteiktā darbības jomā.

Ja psihologa izglītība vai kvalifikācija ir iegūta ārvalstīs, tad izglītības atzīšanai ir jāvērsas Akadēmiskās informācijas centrā (www.aic.lv), savukārt psihologa profesionālās kvalifikācijas atzīšanu nodrošina padome, ievērojot Ministru kabineta 2017. gada 19. septembra noteikumus Nr. 566 “Noteikumi par informācijas institūcijām un institūcijām, kas izsniedz ārvalstīs iegūtās profesionālās kvalifikācijas atzīšanas apliecības reglamentētajās profesijās”.

(2) Psihologs, kurš nav ieguvis psihologa sertifikātu noteiktā darbības jomā, ir tiesīgs veikt psihologa profesionālo darbību, ja viņa izglītība atbilst šā panta pirmajā daļā noteiktajam, viņš ir noslēdzis līgumu ar psihologu–pārtraugu par psihologa pārraudzības īstenošanu un reģistrēts Psihologu reģistrā.

(3) Psihologa profesionālā darbība līdz psihologa sertifikāta iegūšanai tiek veikta psihologa–pārtrauga pārraudzībā”.

- ✓ reģistrētam Psihologu reģistrā (turpmāk – reģistrs). Reģistrs ir publiski pieejams Valsts izglītības informācijas sistēmas tīmekļa vietnē www.viis.lv, sadaļā “Psihologu reģistrs”.
- ✓ Sertificētam, t.i., padomes sertifikāts izglītības un skolu psiholoģijas profesionālās darbības jomā, vai jāstrādā psihologa–pārtrauga pārraudzībā, ko apliecina starp psihologu un psihologu–pārtraugu izglītības un skolu psiholoģijas profesionālās darbības jomā noslēgts sadarbības līgums, kuru ir jāiesniedz reģistram.

Informācija par sertificētiem psihologiem un psihologiem–pārtraugiem ir publiski pieejama Valsts izglītības informācijas sistēmas tīmekļa vietnē www.viis.lv, sadaļā “Psihologu reģistrs”.

Ja izglītības iestādē mācās izglītojamie, kuriem ar pedagoģiski medicīniskās komisijas lēmumu ir ieteikts mācīties speciālās izglītības programmā, izglītības iestādē profesionālo darbību var veikt arī psihologs, kurš sertificēts klīniskās un veselības psiholoģijas profesionālās darbības jomā, vai arī strādā psihologa–pārtrauga pārraudzībā klīniskās un veselības psiholoģijas jomā (Ministru kabineta 2019. gada 19. novembra noteikumi Nr. 556 “Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām”).

2.2. Psihologa nodarbinātība izglītības vidē:

Profesionāli darbojoties izglītības vidē, psihologs var būt nodarbināts:

- ✓ Izglītības iestādē;

- ✓ Privātpraksē, noslēdzot sadarbības līgumu par pakalpojumu sniegšanu konkrētajā izglītības iestādē;
- ✓ Izglītības pārvaldē (ievērojot 2022. gada 20. oktobra Grozījumus Izglītības likumā);
- ✓ Citās ar izglītības vidi saistītājās institūcijās, piemēram, izglītības atbalsta iestādēs, valsts vai pašvaldības pedagoģiski medicīniskā komisijā.

2.3. Darba pienākumu veikšanai nepieciešamās kompetences un prasmes:

1. Prasme veikt psiholoģisko izpēti izglītojamajiem, izmantojot dažādas izpētes metodes, analizēt un interpretēt izpētes rezultātus;
2. Prasme regulāri sekot psiholoģisko metožu pilnveidei un attīstībai Latvijā, pēc iespējas apgūstot jaunu izpētes metožu lietošanu (atbilstoši piedāvājumam);
3. Nesertificētam psihologam prasme sadarboties ar psihologu- pārraugu ikvienā gadījumā, kad tiek veikta izglītojamā psiholoģiskā izpēte, lai psiholoģiskās izpētes metodi lietotu pēc iespējas precīzāk, korektāk aprakstītu rezultātus un pilnveidotu savas prasmes. Sertificētam psihologam regulāri sadarboties ar psihologu-pārraugu, atbilstoši resertifikācijas programmā noteiktajam vai biežāk, lai pēc iespējas kvalitatīvāk veiktu psihologa profesionālo darbību;
4. Prasme veidot saskarsmi ar dažādu vecumposmu izglītojamajiem atbilstoši vecumposmu un personības iezīmēm un izglītojamo vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem;

5. Prasme veidot psiholoģiskās izpētes atzinumu, atbilstoši Psihologu likumā un padomes apstiprinātās vadlīnijās noteiktajam;
6. Prasme veikt psiholoģisko konsultēšanu mācību un audzināšanas procesa kontekstā;
7. Prasme konsultēt izglītojamo mācību un audzināšanas grūtību gadījumos, emociju, uzvedības un paškontroles grūtību gadījumos, saskarsmes grūtību gadījumos ar vienaudžiem, pedagogiem un izglītojamo vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem;
8. Prasme sadarboties ar izglītības iestādes administrāciju, pedagogiem, izglītības pārvaldes darbiniekiem un citiem speciālistiem, ievērojot savas kompetences robežas atbilstoši Psihologu likumā un Psihologu ētikas kodeksā noteiktajam;
9. Prasme sadarboties ar atbalsta personālu atbalsta pasākumu un individuālā plāna izstrādāšanā un īstenošanā. Psihologs, pamatojoties uz izpētes rezultātiem, sniedz informāciju citiem atbalsta personāla speciālistiem par izpētē konstatētajiem faktoriem, kas ir nozīmīgi, plānojot un īstenojot atbalsta pasākumus, kā arī ir būtiski atbalsta personāla un pedagogu sadarbībā ar izglītojamo (izglītojamā motivēšana un uzvedības problēmas);
10. Prasme ilgtermiņā monitorēt, iesaistoties konkrētā atbalsta sniegšanā izglītojamajam mācību un audzināšanas procesā, gan veicot psiholoģisko konsultēšanu izglītojamajam, ja tas ir nepieciešams, gan palīdzot citiem atbalsta personāla speciālistiem

un pedagogiem kvalitatīvi īstenot atbalsta pasākumus, respektējot psiholoģiskā izpēte konstatēto, sekojot līdzi izglītojamā progresam un savlaicīgi sniedzot ieteikumus nepieciešamām izmaiņām atbalsta pasākumos;

11. Prasme sadarboties ar izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem izpratnes veicināšanā par atbalsta pasākumu nepieciešamību un vecāku lomu atbalsta pasākumu ievērošanā;
12. Prasme plānot un organizēt savu darbu atbilstoši izglītības iestādes mērķim, prioritātēm un uzdevumiem, veidot sadarbības pārskatus, dokumentu reģistrus, tostarp atbilstoši Psihologu likumā un Psihologu ētikas kodeksā noteiktajam;
13. Prasme kritiski izvērtēt savu profesionālo darbību. Nepārkāpt kompetences robežas. Prasme respektēt citu atbalsta personāla speciālistu un pedagogu kompetenci;
14. Prasme strādāt ar biroja tehniku un informāciju tehnoloģijām;
15. Valsts valodas prasme augstākajā līmenī;
16. Prasme veidot saskarsmi ar dažādu vecumposmu un personības iezīmju; dažādas kultūrvides pārstāvjiem, dažādu vērtību orientāciju un uzskatu izglītojamajiem, viņu vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, pedagogiem un citām personām;
17. Prasme sniegt klientam saprotamu atgriezenisko saiti.

3. Izglītības un skolu psihologa amata apraksts (piemērs)

1. Iestādes veids, nosaukums	vispārējās izglītības vai profesionālās izglītības iestāde
2. Amats	Izglītības psihologs
3. Profesijas kods	2445 03
4. Pakļautība	Izglītības iestādes direktors (turpmāk – direktors)

5. Darba pienākumi:

- 5.1. Izglītojamā psiholoģiskā izpēte, to rakstveidā saskaņojot ar izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem;
- 5.2. Izglītojamo emocionāli psiholoģiskās vides izpēte iestādē;
- 5.3. Izglītojamo, vecāku, pedagogu un citu izglītības iestādes darbinieku konsultēšana saistībā ar izglītojamo psiholoģisko problēmu gadījumiem;
- 5.4. Psiholoģiskās palīdzības sniegšana un citu kompetentu speciālistu piesaiste krīzes un citās situācijās, kad tas ir nepieciešams izglītojamajiem, izglītojamo grupām, izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, pedagogiem un citiem izglītības iestādes darbiniekiem;
- 5.5. Ieteikumu sagatavošana izglītojamā mācību, audzināšanas, uzvedības un emocionāla rakstura grūtību gadījumos, nepieciešamības gadījumā sadarbojoties ar pedagogiem, atbalsta personālu, citām personām;

- 5.6. Sadarbība ar citu profesiju pārstāvjiem un citiem psihologiem izglītojamā problēmu risināšanā, ievērojot normatīvo aktu, profesionālās ētikas un konfidencialitātes prasības;
- 5.7. Preventīvā darba ar izglītojamajiem, viņu vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem un pedagogiem veikšana:
 - 5.7.1. Izglītojamo, viņu vecāku / likumisko pārstāvju un pedagogu, citu personu izglītošana psiholoģijas jautājumos;
 - 5.7.2. Atbalsta sniegšana izglītojamajiem adaptācijas procesā;
- 5.8. Sadarbības pārskata sagatavošana par katru klientu;
- 5.9. Rakstisku atzinumu sagatavošana par izglītojamā psiholoģiskās izpētes rezultātiem, ja izglītojamais tiek nosūtīts uz valsts vai pašvaldības pedagogiski medicīnisko komisiju, atbalsta pasākumu piešķiršanai izglītības procesā un valsts pārbaudes darbos vai citos gadījumos, kuri paredzēti normatīvajos aktos, vai pēc vecāka / likumiskā pārstāvja rakstiska pieprasījuma atbilstoši psihologa kompetencei;
- 5.10. Psihologa atzinuma vai sadarbības pārskata sagatavošana un iesniegšana, ja to lūdz sniegt bāriņtiesa, tiesībaizsardzības iestāde vai cita kompetenta iestāde, informējot par to vecāku / likumisko pārstāvi atbilstoši izglītības un skolu psihologa kompetencei;
- 5.11. Dalība individuālo atbalsta pasākumu plānu izstrādē, sadarbojoties ar citiem iestādes speciālistiem (logopēdu, speciālo pedagogu, sociālo pedagogu, citiem, pedagogiem, administrāciju, ārstniecības personām);

- 5.12. Izglītojamā ar speciālām vajadzībām, viņa vecāku / likumisko pārstāvju un pedagogu konsultēšana jautājumos par individuālo pieeju mācību un audzināšanas procesā;
- 5.13. Sadarbība ar izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, viņu informēšana par izglītojamā resursiem un grūtībām iestādē, piedāvājot psiholoģisku atbalstu, palīdzību, nepieciešamības gadījumā sniegtot ieteikumus;
- 5.14. Rūpēšanās par izglītojamo drošību un izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumu ievērošanu;
- 5.15. Izglītības iestādes vadības, tiesībsardzības iestāžu un bērnu tiesību aizsardzības institūciju informēšana par gadījumiem, kad konstatēta iespējama vardarbība pret izglītojamo izglītības iestādē vai ārpus tās;
- 5.16. Sava darba plānošana atbilstoši izglītības iestādes noteiktajiem mērķiem, prioritātēm, uzdevumiem un izglītojamo vajadzībām;
- 5.17. Informēšana par darba rezultātiem, ievērojot Psihologu likumā un Psihologu ētikas kodeksā noteiktos konfidencialitātes principus;
- 5.19. Dalība izglītības iestādes pedagoģiskās padomes sēdēs, atbalsta komisijas sēdēs un citās sanāksmēs, kas saistītas ar mācību un audzināšanas darbu;
- 5.20. Dokumentu kārtošana atbilstoši Psihologu likumā, Psihologu ētikas kodeksā un iestādes noteiktajām prasībām;
- 5.21. Sistemātiska un regulāra profesionālās kompetences pilnveide, tostarp atbilstoši Psihologu likumā un Ministru

kabineta 2018. gada 29. maija noteikumos Nr. 301 „Psihologu noteikumi” noteiktajām prasībām;

5.22. Izglītības iestādē noteiktās darba kārtības, vadības rīkojumu, norādījumu ievērošana.

6. Darba pienākumu veikšanai nepieciešamās prasības:

6.1. Psihologu reģistrā izglītības un skolu psiholoģijas profesionālās darbības jomā reģistrēts psihologs, kurš ieguvis psihologa sertifikātu izglītības un skolu psiholoģijas profesionālās darbības jomā vai noslēdzis līgumu ar psihologu- pārraugu izglītības un skolu psiholoģijas profesionālās darbības jomā;

6.2. Sistemātiska un regulāra profesionālās kompetences pilnveide, tostarp ievērojot psihologu profesionālo darbību, pedagogu izglītību un kvalifikāciju, audzināšanas darbu, bērnu tiesību aizsardzību regulējošo normatīvo aktu prasības.

7. Darba pienākumu veikšanai nepieciešamās kompetences un prasmes:

7.1. Izglītības, bērnu tiesību aizsardzības un psihologa darbību reglamentējošu normatīvo aktu pārzināšana, prasme pielietot zināšanas profesionālajā darbībā;

7.2. Prasme veikt psiholoģisko izpēti, izmantojot dažādas izpētes metodes, analizēt un interpretēt izpētes rezultātus;

7.3. Prasme veikt psiholoģisko konsultēšanu;

7.4. Prasme sagatavot psihologa atzinumu atbilstoši Psihologu likumā noteiktajam;

7.5. Prasme veidot sadarbības pārskatu atbilstoši Psihologu likumā noteiktajam;

- 7.6. Prasme veidot saskarsmi ar dažādu vecumposmu izglītojamajiem atbilstoši vecumposmu un personības iezīmēm;
- 7.7. Prasme plānot un organizēt savu darbu atbilstoši izglītības iestādes mērķiem, prioritātēm, uzdevumiem un izglītojamo vajadzībām;
- 7.8. Prasme sadarboties ar citiem izglītības iestādes speciālistiem, spēja darboties komandā, ievērojot savas kompetences robežas atbilstoši Psihologu likumā un Psihologu ētikas kodeksā noteiktajam;
- 7.9. Prasme ievērot Psihologu likumā un Psihologa ētikas kodeksā noteikto;
- 7.10. Prasme identificēt un risināt psihologu profesionālās ētikas dilemmas;
- 7.11. Prasme kritiski izvērtēt savu profesionālo darbību;
- 7.12. Valsts valodas prasme augstākajā līmenī;
- 7.13. Prasme strādāt ar biroja tehniku un informācijas tehnoloģijām.

8. Atbildība:

- 8.1. Ievēro ANO Bērnu tiesību konvenciju, Psihologu likumu, Bērnu tiesību aizsardzības likumu, Izglītības likumu, Vispārējās izglītības likumu, Profesionālās izglītības likumu (ja attiecināms), Psihologu ētikas kodeksu, citus psihologa darbu reglamentējošos un ar izglītību saistītos normatīvos aktus;
- 8.2. Atbild par savu pienākumu godprātīgu, kvalitatīvu un savlaicīgu izpildi un darba rezultātiem;
- 8.3. Ievēro konfidencialitāti, atbild par datu aizsardzību atbilstoši Psihologu likumā, Psihologu ētikas kodeksā un citos normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;

- 8.4. Atbild par sniegtās informācijas precizitāti un patiesumu, kā arī savlaicīgumu samērīgi psihologa darba prioritātēm un apjomam;
- 8.5. Ievēro izglītības iestādes darba kārtības noteikumu un citu iekšējo normatīvo aktu prasības, kā arī pilda izglītības iestādes vadības rīkojumus un norādījumus. Psihologam nav jāpilda tie izglītības iestādes vadītāja rīkojumi, kuri neatbilst Psihologu likumā vai Psihologu ētikas kodeksā noteiktajām prasībām, attiecīgi informējot izglītības iestādes vadītāju par savas rīcības iemesliem un pamatojumu;
- 8.6. Atbild par savas profesionālās kompetences pilnveidi, tostarp sadarbību ar psihologu-pārraugu;
- 8.7. Atbild par psiholoģiskās izpētes metožu uzglabāšanu; to neizplatīšanu citu profesiju pārstāvjiem;
- 8.8. Atbild par uzticēto materiālo vērtību saglabāšanu un mērķtiecīgu izmantošanu.

9. Tiesības:

- 9.1. Pastāvīgi pieņemt lēmumus savas kompetences robežās;
- 9.2. Izraudzīties darba formas un metodes sava darba veikšanai, atbilstoši psihologa darba pienākumiem un kompetencei. Ja psihologa rīcībā nav atbilstošas psiholoģiskās izpētes metodes, tad psihologs ir tiesīgs atteikties veikt izglītojamā izpēti līdz brīdim, kad to ir iespējams veikt. Par to psihologs informē izglītības iestādes vadītāju;
- 9.3. Saņemt no citiem izglītības iestādes speciālistiem, t.sk. pedagogiem, psihologa profesionālās darbības izpildei nepieciešamo informāciju par izglītojamo;

- 9.3. Veikt psiholoģisko konsultēšanu un psiholoģisko izpēti tikai speciāli šim nolūkam iekārtotā atsevišķā kabinetā;
- 9.4. Piedalīties mācību un audzināšanas procesa un darba plānošanā izglītības iestādē;
- 9.5. Piedalīties izglītības iestādes pašpārvaldes darbā;
- 9.6. Izteikt viedokli un iesniegt priekšlikumus par sava un izglītības iestādes darba pilnveidošanu;
- 9.7. Gadījumos, kad psihologs novēro, ka citu profesiju pārstāvji lieto psiholoģiskās izpētes testus, psihologs ir tiesīgs vērst uzmanību par nepiemērotu metodes lietošanu, vērsties pie attiecīgās profesijas vai izglītības iestādes Ētikas komisijas;
- 9.8. Īstenojot profesionālās kompetences pilnveidi, izvēlēties profesionālās kompetences pilnveides formas atbilstoši Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumos Nr. 301 "Psihologu noteikumi" un citos normatīvajos aktos noteiktajām prasībām;
- 9.12. Saņemt informāciju un konsultācijas par jautājumiem, kas saistīti ar darba veikšanu;
- 9.13. Saņemt un izmantot savu darba pienākumu veikšanai nepieciešamo materiāli tehnisko aprīkojumu un cita veida nodrošinājumu.

Atbilstoši Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumiem Nr. 445 "Pedagogu darba samaksas noteikumi" izglītības psihologa darba slodze ir 30 astronomiskās (1 stunda = 60 min) stundas nedēļā. Ieteicams, ka psihologa kontaktstundas nepārsniedz 2/3 jeb 70% no kopējās darba slodzes, pārējā laikā psihologs strādā

ar dokumentiem un citiem psihologa darba materiāliem, analizē iegūto informāciju utt.

Ar “kontaktstundu” jāsaprot: tikšanās ar izglītojamo, viņa vecākiem / likumiskiem pārstāvjiem, izglītojamā konkrētās problēmas risināšanu, tikšanās ar pedagogiem, citiem atbalsta personāla speciālistiem, darbs ar klašu grupām, piedalīšanās vecāku sapulcēs, piedalīšanās atbalsta personāla sanāsmēs un starpinstitucionālajās komandās (Ministru kabineta 2017. gada 12. septembra noteikumi Nr. 545 “Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā”), preventīva satura nodarbības klasēs / grupās.

Ar “Darbu ar dokumentiem un citiem psihologa darba materiāliem” jāsaprot: psiholoģiskajā izpētē izmantotajās metodēs iegūto rezultātu apstrādi un analīzi, psihologa atzinumu un sadarbības pārskatu sagatavošanu, gatavošanās prevencijas darbam, t.sk. prezentāciju un informatīvo materiālu gatavošana, sadarbību ar psihologu-pārtraugu, darba plāna veidošanu, atskaites, vēstules utt.

Jāuzsver, ka katra konkrētā gadījuma risināšanai nepieciešamo laiku nosaka psihologs atbilstoši gadījuma raksturam, pasūtījuma mērķim, problēmai utt. (sk. arī Vadlīnijas pedagogu darba slodzes līdzsvarošanai).

4. Psihologa kabinets

Psihologa kabinets ir atsevišķa telpa (to ieteicams izvēlēties tā, lai iespējami nodrošinātu psihologa apmeklētāju konfidencialitāti). Šai telpai jābūt vēdināmai un atbilstoši higiēnas prasībām. Kabinetā tiek uzglabātas metodes, spēles, rotaļlietas, kas nepieciešamas psihologa profesionālajai darbībai. Ja kabinetā strādā vairāki psihologi, tad ir jānodala viņu darba vietas. Nav ieteicams, lai psihologa kabinetā, laikā, kad psihologs nepilda savus darba pienākumus, darbotos citi speciālisti. Tāpat nepiederošo personu piekļuve šim kabinetam nav pieļaujama.

Telpā jābūt nodrošinātam datoram, interneta pieejai, printerim un skenerim (jo psihologam ir jāsaņem, jāsaņem, jānosūta un jāstrādā ar konfidencialā rakstura informāciju), lai būtu iespējams izdrukāt psihologa atzinumus, sadarbības pārskatus, vēstules, testa materiālus utt. Psihologam jānodrošina iespēja parakstīt savus dokumentus ar elektronisko parakstu, tādējādi būtiski atvieglojot un paātrinot dokumentu apriti.

Šajā kontekstā ir uzsverams, ka psihologa profesionālā darbība, tostarp psiholoģiskās palīdzības sniegšana klientiem, ir ieteicama klātienē. Tomēr, ja psihologa pakalpojumu sniegšanas iespējas klātienē ir ierobežotas, piemēram, ārkārtējas situācijas apstākļos vai nav objektīvas iespējas klientam sadarboties ar psihologu klātienē, psiholoģiskās palīdzības pakalpojumus (individuāli vai grupā) var sniegt attālināti. Līdz ar to psihologam savā kabinetā ir nepieciešami tādi tehniskie risinājumi un

programmatūra attālināto pakalpojumu sniegšanai, kas var nodrošināt labākus sadarbības un tehniskos parametrus, piemēram, skaņas un attēla kvalitāti, nepārtrauktu konsultēšanu u.c., kā arī pakalpojuma sniegšanā ir jānodrošina iespēja abām iesaistītām pusēm – psihologam un klientam kvalitatīvi dzirdēt un redzēt vienai otru (plašāk sk. Psihologu profesionālās darbības vadlīnijas, sniedzot pakalpojumus attālināti).

Tāpat telpā jābūt iekārtotam rakstāmgaldam (skolas solam), kur veikt izglītojamā testēšanu, gatavot dokumentus utt. Vēlams iekārtot zonu konsultēšanai (piemēram, mīkstie krēsli, galdiņš).

Kabinetam jābūt pietiekami plašam, lai varētu izvietot mēbeles atbilstoši dažāda vecuma izglītojamo un pieaugušo vajadzībām. Būtiski, lai pirmsskolas vecuma bērniem nav jāsēž krēslā, kas atbilst pieaugušo prasībām, un pedagogiem vai vecākiem nav jāsēž pārlietu mazos krēslus. Nepieciešamības gadījumā būtu jāparedz iespēja izvietot papildu krēslus, jo psihologiem var nākties konsultēt / sadarboties ar divām un vairāk personām.

Kabinetā jābūt slēdzamam dokumentu skapim vai seifam (sadarbības pārskatu, psihologa atzinumu un u.c. dokumentu glabāšanai).

Kabinetu ir nepieciešams iekārtot mājīgi, bet vienlaikus lietišķi. Pēc iespējas jānodrošina visi izpētei nepieciešamie materiāli. Jānodrošina sienu un durvju skaņas necaurlaidība. Kabineta apgaismojumam ir jābūt atbilstošam, veicot izglītojamā testēšanas procedūru (leņķis, spilgtums). Vienlaikus ir jānodrošina kabinetam aprīkojums un pieeja, īpaši ja ar psihologu sadarbojas personas ar kustību vai citiem traucējumiem.

Pie kabineta ir jāizvieto plāksne ar psihologa vārdu un uzvārdu, pieņemšanas laiku, kā arī informācija par saziņas

iespēju ar psihologu, piemēram, telefons, e-pasts. Papildus var pievienot informāciju, ka psihologu nedrīkst traucēt, ja šajā laikā notiek profesionālo pakalpojumu sniegšana.

5. Psihologa ikdienas darbs izglītības iestādē

Psihologa ikdienas darbs izglītības iestādē tiek organizēts un norisinās atbilstoši izglītojamo aktuālajām vajadzībām un saskaņā ar izglītības iestādes mērķiem, prioritātēm un uzdevumiem. Viena no galvenajām psihologa prioritātēm ir saistīta tieši ar izglītojamo mācību un audzināšanas grūtību mazināšanu.

- Prioritāri psihologs veic individuālo psiholoģisko izpēti izglītojamajam.
- Sākotnēji, saņemot pieteikumu par izglītojamā grūtībām mācību un audzināšanas procesā, ieteicams veikt psiholoģisko izpēti. Atkarībā no mācību grūtību cēloņiem visbiežāk ir jāsāk tieši ar intelektuālo spēju izpēti. Kognitīvo procesu izpēti, ņemot vērā psihologa iespējas, papildina ar būtiskiem novērojumiem izglītības vidē. Ieteicams iekļaut arī novērojumu metodi (dažādās mācību stundās, starpbrīžos, ja nepieciešams – citā vidē). Arī tad, ja pieteikums ir par uzvedības problēmām, ieteicams sākt ar intelektuālo spēju izpēti. Izņēmums ir gadījumi, kad izglītojamā sekmes ir labas un teicamas. Nereti ir situācijas, kad uzvedības problēmas ir saistītas ar kognitīvo procesu norises īpatnībām, kuru dēļ ir grūti iesaistīties mācību procesā vai citās aktivitātēs izglītības vidē.

- Izglītojamā vecāku / likumisko pārstāvju, pedagogu un atbalsta personāla konsultēšana, pamatojoties uz izpētē (tajā skaitā novērojumos izglītības vidē) konstatēto. Tas ir nozīmīgi, lai psiholoģiskajā izpētē iegūtos secinājumus un izpētē balstītos ieteikumus ieviestu izglītojamā problēmu mazināšanas procesā / atbalstā izglītojamajam.
- Psihologa atzinums tiek gatavots gadījumos, ja tiek skatīts jautājums par nepieciešamību piešķirt / noteikt atbalsta pasākumus izglītojamajam; ja izglītojamo nepieciešams konsultēt pedagogiski medicīniskajā komisijā; ja to lūdz izglītojamā vecāki / likumiskie pārstāvji; ja atzinumu lūdz sniegt institūcijas, kuras ir tiesīgas izteikt šādu lūgumu un pieprasījums atbilst izglītības un skolu psihologa kompetencei.

Var būt situācijas, kad psihologs, ievērojot konkrētos apstākļus vai izglītojamā uzvedību, tikai sniedz ieteikumus izglītojamajam, izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, pedagogiem, citiem atbalsta personālā speciālistiem (minētais nav attiecināms uz situācijām, kad izglītojamajam tiek piešķirti konkrēti, regulāri īstenojami atbalsta pasākumi).

- Konsultēšana individuāli un grupā (uzsvars uz individuālo konsultēšanu, pēc nepieciešamības grupā).
- Iesaistīšanās krīzes situācijās, atbilstoši izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumiem. Par krīzes situācijām uzskatāmas arī situācijas, kurās vērojamas bulinga² (t.i., gan fiziska, gan psiholoģiska rakstura vardarbības,

² No vārda “bully” – huligāns.

ņirgāšanās, izstumšanas, iebiedēšanas) pazīmes / konkrēti gadījumi. Šādās situācijās psihologs konsultē individuāli visus iesaistītos izglītojamos – gan upuri, gan pāridarītāju, gan blakusstāvjus.³ Psihologs sniedz atbalstu, nepieciešamības gadījumā attīsta komunikācijas prasmes izglītojamajam, pret kuru tiek vērsta vardarbīga rīcība. Attiecībā pret izglītojamajiem, kuri pieļāva vardarbīgu rīcību, psihologs konsultē izglītojamos, attīsta pozitīvas uzvedības, saskarsmes iemaņu prasmes, strādā ar konkrēto izglītojamā problēmu, ar mērķi vardarbīgu uzvedību aizvietot ar pozitīvas uzvedības modeli. Nepieciešamības gadījumā psihologs strādā ar izglītojamo grupu. Lai mazinātu bulingu, tā radītās sekas, psihologs sadarbojas un konsultē izglītojamo vecākus, pedagogus, kā arī sadarbojas ar izglītības iestādes sociālo pedagogu (sk. arī metodiskais materiāls “Krīzes gadījumu vadīšana izglītības iestādēs”; Rokasgrāmata bērnu tiesību aizsardzības jautājumos “Vadlīnijas izglītības iestādēm bērnu tiesību aizsardzībā”; Vadlīnijas izglītības iestādēm valsts un pašvaldību resursu atbalsta sniegšanā bērniem un jauniešiem ar sociālās uzvedības novirzēm un atkarības problēmām efektīvā izmantošanā; Metodoloģija bērnu ar uzvedības traucējumiem un saskarsmes grūtībām agresijas un vardarbības mazināšanai un sociālās iekļaušanas veicināšanai). Taču arī šādos gadījumos psihologa sadarbība ar izglītojamo notiek pēc izglītojamā vecākā / likumiskā pārstāvja

³ Persona, kura novēro agresīvu darbību fiziskā vai virtuālā vidē vai zina par to, bet nav agresijā tieši iesaistīta, taču viņai ir iespēja to ietekmēt (angl. bystander).

informēšanas un atļaujas saņemšanas psihologa darbam ar bērnu.

- Akūtās krīzes situācijās (piemēram, pašnāvības mēģinājumi, pašnāvības un nāves gadījumi; incidenti starp izglītojamajiem un / vai izglītības iestādes darbiniekiem, kuru rezultātā jāizsauc neatliekamā medicīniskā palīdzība un / vai policija; noziedzīgi nodarījumi vai nelaimes gadījumi, kuri būtiski izmainījuši izglītības iestādes psiholoģisko klimatu; izglītības iestādes ēku, būvju un inženierkomunikāciju nopietnu avāriju gadījumi, ja tas apdraud izglītojamo un izglītības iestādes darbinieku veselību un dzīvību, u.tml., psihologs kopā ar administrāciju plāno krīzes intervenci, izvērtē savu kompetenci, nepieciešamības gadījumā piesaistot krīzes komandas, kas izveidotas pie institūcijām (piemēram, Bērnu aizsardzības centra, krīžu un konsultāciju centra „Skalbes”, u.c.). Šādās situācijās psihologs iesaistās nekavējoties, nesaskaņojot savu darbību ar izglītojamo vecāku / likumisko pārstāvi.
- Pēc nepieciešamības / pieprasījuma, psihologs veic preventīva / izglītojoša satura pasākumus izglītojamajiem, pedagogiem un citiem izglītības iestādes darbiniekiem, izglītojamo vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem. Šajā kontekstā ir norādāms, ka vispārējās izglītības programmas apguvē tās īstenotāji izglītojamiem nodrošina sistēmisku atbalstu sociāli emocionālās kompetences attīstīšanai (Vispārējās izglītības likuma 18. panta trešā daļā). Līdz ar to arī psihologs var būt iesaistīts gan izglītības iestādes īstenotajā sociāli

emocionālās kompetences attīstības programmā, gan atsevišķos pasākumos šajā jomā.

Jāuzsver, ka preventīva rakstura pasākumi tiek organizēti atbilstoši izglītības iestādes darba plānam, klases audzinātāja vai citu speciālistu pieprasījumam vai psihologa ieskatam par to nepieciešamību. Šādos gadījumos psihologam nav jāsaņem izglītojamo vecāku / likumisko pārstāvju piekrišana preventīva rakstura pasākumu īstenošanai. Par preventīvajiem pasākumiem psihologs nesagatavo sadarbības pārskatus.

Kopumā, akcentējot psihologa profesionālās darbības nozīmi izglītības iestādē, ir jāatgādina Psihiskās veselības aprūpes organizēšanas uzlabošanas plānā 2023. -2025. gadam norādīto: "Sabiedrībā balstītas pieejas attīstīšana nodrošinātu savlaicīgu psihiskās veselības un uzvedības traucējumu identificēšanu, ietverot bio-psiho-sociālo modeli un nepieciešamā atbalsta nodrošināšanu. Būtiska loma šī modeļa īstenošanai ir arī izglītības videi, kurā būtu jānodrošina palīdzības un atbalsta programmas bērniem un pusaudžiem. Jomas eksperti atzīmē, ka tajās izglītības iestādēs, kurās tās tiek īstenotas ar atbalsta personāla (izglītības psihologs, mentors, sociālais darbinieks) palīdzību, skolēniem tiek novērots augstāks emocionālas labbūtības līmenis. Šādu atbalsta programmu īstenošana samazina psihiskās veselības un uzvedības traucējumu attīstības risku bērniem un pusaudžiem. Pretējā gadījumā situācija ar bērnu un pusaudžu psihisko veselību turpinās pasliktināties..."

6. Psihologa profesionālās darbības ierobežojumi

Psihologs veic savu profesionālo darbību atbilstoši izglītības un skolu psiholoģijas profesionālās darbības jomas aprakstam, ko nosaka padomes apstiprinātas vadlīnijas (<https://ikvd.gov.lv/psihologiem/psihologu-sertifikacija/>). Izglītības un skolu psihologu darbs ir vērsts uz mācību un audzināšanas procesa, emocionālo, kognitīvo, uzvedības vai saskarsmes grūtību mazināšanu, kā arī pozitīvas pašizaugsmes veicināšanu bērniem, jauniešiem un citiem izglītojamajiem. Izglītības un skolu psihologi palīdz risināt izglītojamo mācīšanās grūtības, sociālās un emocionāla rakstura problēmas. Lai risinātu minētās problēmas, izglītības un skolu psihologi sadarbojas ar izglītojamo vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, pedagogiem un citiem speciālistiem, kuri iesaistīti izglītojamā problēmas risināšanā.

Nepilngadīgus izglītojamos līdz 14 gadu vecumam, izņemot pirmreizējo konsultāciju, ja izglītojamais pats vērsies pie psihologa, izglītības psihologs konsultē tikai ar izglītojamā vecāka / likumiskā pārstāvja atļauju (Psihologu likuma 18. pants). Gadījumos, kas saistīti ar problēmu risināšanu izglītības vidē vai saistībā ar mācību un audzināšanas procesu un krīzes situācijās, psihologs konsultē vienaudžu grupas tikai ar katra izglītojamā vecāka / likumiskā pārstāvja atļauju.

Psihologs veic psiholoģisko izpēti (novērtēšanu) un sniedz atzinumu par psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) rezultātiem, ja

psiholoģisko izpēti ierosinājuši veikt izglītojamā vecāki / likumiskie pārstāvji vai pats izglītojamais, ja viņš ir pilngadīgs. Gadījumā, ja nepilngadīga izglītojamā psiholoģisko izpēti ierosina veikt pedagogi vai citi speciālisti, kas iesaistīti izglītojamā problēmas risināšanā, izglītības psihologs psiholoģisko izpēti (novērtēšanu) veic un sniedz atzinumu par psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) rezultātiem, saņemot izglītojamā vecāka / likumiskā pārstāvja atļauju. Ja psiholoģiskās izpētes rezultātus lūdz iesniegt tiesībsargājošās institūcijas, izglītības psihologs sniedz psihologa atzinumu, tajos gadījumos, kad atbilstoši savai kompetencei ir veicis psiholoģisko izpēti (novērtēšanu). Psihologa izglītības vidē kompetence ir veikt izpēti un novērtēšanu ar mācību, audzināšanas, emocionālām un uzvedības problēmām. Līdz ar to psihologs, kas strādā izglītības vidē, nesniedz atzinumus, kas saistīti ar ģimenes domstarpību jautājumiem.

Gadījumos, ja psihologs saņem pasūtījumu veikt psiholoģisko izpēti, kas neatbilst vai daļēji atbilst psihologa kompetencei, psihologa pienākums ir informēt par to pasūtītāju un neveikt darbības, kas neatbilst kompetencei. Piemēram, izglītības un skolu psihologs neveic psiholoģisko izpēti, lai sniegtu atbildi, vai bērnam vērojamas pazīmes, kas raksturīgas gadījumos, kad bērns ir cietis no kāda veida vardarbības, kā arī neveic rehabilitāciju. Psihologam vēlams ieteikt klientam pie kādas psihologa profesionālās darbības jomas speciālistiem vērsties konkrētā situācijā.

Nemot vērā, ka izglītības iestādēs strādājošie psihologi ir pedagoģiskie darbinieki, viņi var vadīt preventīva un izglītojoša satura nodarbības un pasākumus izglītojamajiem, viņu vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, pedagogiem un citiem izglītības iestādes darbiniekiem. Šādos gadījumos, preventīvo pasākumu ietvaros, psihologs nevērtē izglītojamos, neveic psiholoģisko izpēti un nesniedz psihologa atzinumu.

Ja psihologam ir izglītība, kas ļauj veikt pedagoga pienākumus (mācīt konkrētus mācību priekšmetus), psihologs to var veikt. Tomēr konkrētajās klasēs, kur psihologs veic pedagoga pienākumus, viņš nevar veikt psihologa profesionālo darbību. Šādos gadījumos nepieciešams nodrošināt informāciju, kur saņemt psihologa palīdzību, ja izglītojamais nevēršas pie skolas psihologa. Ja psihologs veic arī klases audzinātāja pienākumus, tad viņš nesniedz psihologa pakalpojumu konkrētajiem audzināmās klases izglītojamajiem, un izglītības iestādei jānodrošina informācijas pieejamība par cita psihologa pakalpojumiem.

Ja psihologs ir sertificēts vairākās psihologa profesionālās darbības jomās vai ir atbilstoša izglītība ar psiholoģiju saistītās nozarēs / profesijās (piemēram psihoterapija), tad izglītības iestādē psihologs nesniedz pakalpojumus šajās jomās, piemēram, nesniedz psihoterapeita pakalpojumus, nedarbojas kā darba un organizāciju psihologs u.tml. Tas attiecināms uz profesionālo darbību saistībā ar izglītojamajiem, vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem un pedagogiem, kā arī nesniedz klīniskā

***un veselības psihologa kompetencei atbilstošu
psihologa atzinumu, ja pasūtījums neatbilst arī
izglītības un skolu psihologu kompetencei.***

Psihologa profesionālās darbība izglītības vidē, tostarp psiholoģiskās palīdzības sniegšana klientiem, ir ieteicama klātienē. Atsevišķos gadījumos psihologs sadarbību ar izglītojamo, vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem un pedagogiem var veikt attālināti, izmantojot dažādas tehnoloģijas, taču attālināti var veikt konsultēšanu un sniegt atbalstu, bet nevar veikt psiholoģisko izpēti (novērtēšanu).

Uzsākot sadarbību, psihologam ir jāinformē klients par attālinātās psiholoģiskās palīdzības saņemšanas iespējām, jāizskaidro, kā tiek izmantoti tehniskie risinājumi, kas var nodrošināt labākus tehniskos parametrus, piemēram, skaņas un attēla kvalitāti, nepārtrauktu konsultācijas procesu u.c. (piemēram, Skype, WhatsApp, FB Messenger, Microsoft Teams, Zoom, Webex u.c.). Ja nepieciešams, klientam līdztekus sadarbības noteikumiem, ir jāskaidro tehnisko risinājumu izmantošanas noteikumi, jāatbalsta un jāiedrošina izmēģināt, kā arī jāinformē par to izmantošanas pozitīvo pieredzi, iespējām attālinātās psiholoģiskās palīdzības sniegšanā. Vienlaikus psihologam ir maksimāli jārūpējas, lai izskaidrotu un mazinātu ar pakalpojumu saņemšanu saistītos riskus (piemēram, konfidencialitātes pārkāpumi, paroles izpaušana utt.).

Pirms attālinātās psiholoģiskās palīdzības sniegšanas uzsākšanas no klienta ir jāsaņem informētā piekrišana, t.i., psihologam jāpārlicinās par klienta izpratni par sadarbību un noslēgto vienošanos, par pakalpojuma saturu, organizāciju,

norisi, par konfidencialitāti, tehniskiem risinājumiem un to izmantošanu, tostarp par personu, kura atsāks komunikāciju, ja tehnisku iemeslu dēļ tā pārtrūks, par sadarbības fiksāciju, citiem apstākļiem, kuriem ir nozīmē konkrētajā gadījumā.

Sniedzot attālināto psiholoģisko palīdzību, psihologam jāizmanto tās pašas profesionālās darbības pieejas un metodes kā klātienē (t.s. tehnoloģiskās neitralitātes princips),⁴ taču vēlams atgriezenisko saikni klientam sniegt biežāk, nekā parasti (psihologam jāapzinās risks, ka klients tehnisko nepilnību vai traucējumu dēļ, vai arī pēc paša iniciatīvas jebkurā brīdī var atslēgt ierīci un nepabeigt sadarbības sesiju).

Attālinātās psiholoģiskās palīdzības laikā telpās, kurās atrodas psihologs un klients, nedrīkst atrasties citas, nepiederošas personas, mājdzīvnieki. Sadarbības laikā nedrīkst lietot e-pastu, telefonu utt., kā arī ir ieteicams padomāt par fonu, kuru redz klients.

To, ka savstarpējā sadarbība ir bijusi attālināta, ir jāatspoguļo sadarbības pārskatā.

⁴ Tehnoloģiskās neitralitātes principa kodols ir šāds:

- jāregulē nevis tehnoloģija, bet gan cilvēka uzvedība;
- tehnoloģijai nedrīkst sniegt priekšrocības un nedrīkst to arī diskriminēt;
- ekvivalenti jānovērtē darbības sekas neatkarīgi no darbības vides (reālā vidē vai tiešsaistē) (sk. Ķinis U. Tehnoloģiskā neitralitāte – tiesiskas valsts principa neatņemama sastāvdaļa informācijas sabiedrības laikmetā // Socrates, 2020., Nr. 1 (16).

7. Psihologa sadarbība ar izglītības iestādes personālu

7.1. Psihologa sadarbība ar izglītības iestādes administrāciju

Uzsākot darbu izglītības iestādē, psihologs iepazīstas ar izglītības iestādes struktūru, specifiku, darbības mērķiem, prioritātēm un uzdevumiem, darba plānu, misiju un vīziju un organizē savu profesionālo darbību kontekstā ar to. Izglītības iestādes psihologs informē administrāciju par psihologa profesionālās darbības organizāciju, iespējām un ierobežojumiem, kā arī darbam nepieciešamajiem materiāliem un aprīkojumu.

Psihologs pilda izglītības iestādes administrācijas noteiktos uzdevumus, ja tie nav pretrunā ar Psihologu likumā un Psihologu ētikas kodeksā noteikto.

Atskaiti par katru mācību gadu psihologs izglītības iestādes administrācijai iesniedz vispārīgā veidā, norādot konkrētos prevencijas pasākumus, izglītojamo skaitu klašu grupās un profesionālās darbības veidus (izpēte, konsultēšana, atbalsts utt.), bet nenorādot konkrētos izglītojamos.

Psihologs arī neveic ierakstus par izglītojamajiem, kuri apmeklē psihologu, dažādās sistēmās, piemēram, e-klase vai Mykoob. Izņēmums psihologa apmeklējuma reģistrēšanai minētajās sistēmās ir tikai tajos gadījumos, ja psihologa apmeklējumi ir iekļauti izglītojamā individuālajā plānā, kā viens

no atbalsta pasākumiem. Turklāt ir būtiski, lai ar šiem ierakstiem var iepazīties tikai tās personas, kurām minētā informācija ir nepieciešama profesionālo pienākumu veikšanai.

Gadījumos, ja izglītības iestādes administrācija organizē pārrunas ar izglītojamajiem vai viņu vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, un tiek piesaistīts psihologs, tad tas var būt ar mērķi informēt par psihologa profesionālās darbības iespējām konkrētā situācijā (izpēte, konsultēšana, atbalsts). Psihologam ir jāatturas piedalīties tādās sanāksmēs, kuru saturs vērsts uz audzinoša rakstura pasākumu ieteikšanu / brīdinājuma izteikšanu izglītojamam un viņa vecākam / likumiskajam pārstāvim.

Psihologs sniedz savus profesionālos pakalpojumus Psihologu likuma izpratnē un arī kā pedagoģiskais darbinieks veic informatīvo un preventīvo darbu, saskaņojot to ar izglītības iestādes administrāciju. Psihologa darbs noris saskaņā ar izglītības iestādes kopējo darba plānojumu, un informatīvie un preventīvie pasākumi tiek iekļauti tajā.

Ar informatīvo un preventīvo darbu ir saprotamas izglītojošas / informatīvas nodarbības izglītojamajiem par dažādiem ar psiholoģiju saistītiem jautājumiem, piemēram, pozitīvas saskarsmes veidošana, sociāli emocionālās kompetences attīstīšana, konfliktu risināšana, spriedzes, stresa mazināšanas paņēmieniem, impulsu kontroli, kas ir īpaši nozīmīgi, lai mazinātu riskus bulinga izpausmēm izglītojamo savstarpējās attiecībās, īstenot vardarbības prevenciju, stiprināt vērtības un pozitīvo uzvedību, mazināt priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas riskus utt. Šajos gadījumos psihologs var strādāt ar visu klasi vai atsevišķu izglītojamo grupu (ja izglītojamie paši vai viņu vecāki / likumiskie pārstāvji lūdz veikt prevenciju). Prevencijas gadījumos nav

nepieciešama izglītojamā vecāku / likumisko pārstāvju atļauja. Īstenojot prevencijas pasākumus, netiek izmantoti psiholoģiskās izpētes elementi.

Sadarbojoties ar izglītības iestādes administrāciju, psihologam ir jāatturas no tādiem pienākumiem un uzdevumiem, kas var apgrūtināt vai padarīt par neiespējamu viņa profesionālo darbību, atsevišķos gadījumos – veidot interešu konfliktu. Piemēram, uzņemoties Stipendijas piešķiršanas komisijas priekšsēdētāja pienākumu vai vadot konkrēta incidenta izmeklēšanu un attiecīgi šajā statusā sadarbojoties ar konkrēto izglītojamo, psihologa profesionālo pakalpojumu sniegšana un uzticības attiecību veidošana šajā kontekstā nav iespējama.

7.2. Psihologa sadarbība ar citiem atbalsta personāla speciālistiem

Izglītības iestādes atbalsta personāla speciālistiem ir ieteicams savstarpēji pārrunāt katra speciālista kompetences robežas, darbības saturu un apjomu izglītības iestādē, sadarbības principus un veidus, savstarpējās informēšanas un sadarbības kārtību izglītības iestādē. Atbalsta komandas darbu koordinē konkrētās komandas vadītājs. Ja izglītības iestādē nav izveidota atbalsta komanda, tad savstarpēji sadarbojas atsevišķie speciālisti (plašāk sk. Atbalsta komandas darba organizācija izglītības iestādē. Metodiskie ieteikumi. Rīga: Valsts izglītības satura centrs, 2023.).

Psihologs regulāri sadarbojas, uzklausa un pārzina citu atbalsta personāla speciālistu viedokli un ieteikumus problēmas risināšanai un darbojas vienoti ar citiem speciālistiem. Psihologs informē par psiholoģiskajā izpētes iegūtajiem rezultātiem, kas

atspoguļoti psiholoģiskās izpētes secinājumu / kopsavilkuma daļā un ieteikumu daļā un ir pārrunāti ar izglītojamo un viņa vecāku / likumisko pārstāvi.

Psihologs savas kompetences, psihologa tiesību un ētikas ietvaros piedalās atbalsta komisijas sanāksmēs un kopīgi ar citiem atbalsta personāla un pedagoģiskajiem darbiniekiem izstrādā izglītojamā individuālo izglītības / atbalsta plānu. Psihologs rūpējas, lai izglītojamais sev saprotamā veidā saņem informāciju par plānotajiem atbalsta pasākumiem, mērķiem to norisi un rezultātiem. Sanāksmēs, kur ir pieaicināts izglītojamā vecāks / likumiskais pārstāvis, psihologs seko tam, lai viņa zināšanas un prasmes netiktu ļaunprātīgi vai prettiesiski izmantotas un nebūtu pretrunā ar izglītojamā interesēm. Psihologs piedāvā atbalsta komandas sanāksmēs tikai tādus pakalpojumus, kuri atbilst viņa profesionālās darbības jomai un kompetencei.

7.3. Psihologa sadarbība ar pedagogiem

Psihologs konsultē pedagogus saistībā ar pedagogu profesionālās darbības psiholoģiskajiem aspektiem.

Psihologs sniedz atgriezenisko saiti, nepārkāpjot konfidencialitāti, saskaņojot pedagogam sniegtās informācijas saturu ar izglītojamo un viņa vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem:

- ja pedagogs ir bijis izglītojamā un psihologa sadarbības ierosinātājs, piemēram, izglītojamā izpēte (mācību un audzināšanas grūtības), uzvedības problēmas, bulings klasē.

Ja ir veikta psiholoģiskā izpēte saistībā ar izglītojamā mācību un audzināšanas procesa kvalitāti, psihologs sniedz informāciju (atgriezenisko saiti), kuras sniegšana iepriekš saskaņota ar

izglītojamo un viņa vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem par atbalsta pasākumiem un, ja nepieciešams, individuālo izglītības / atbalsta plānu.

Uzvedības un emocionālo problēmu gadījumā informācija (atgriezeniskā saite) tiek sniegta tādā apjomā, kas palīdz uzlabot izglītojamā emocionālo komfortu vai veicina pozitīvas uzvedības izpausmju nostiprināšanos. Informācijas sniegšana ir saskaņota ar izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem.

- Ja pie psihologa ir vērsies izglītojamais vai viņa vecāks / likumiskais pārstāvis un izglītojamā problēmas efektīvākai risināšanai ir vēlama pedagoga iesaiste, tad informāciju, iepriekš saskaņojot ar izglītojamo vai viņa vecākiem / izglītojamā likumiskajiem pārstāvjiem, sniedz pedagogam.

Sniedzot atgriezenisko saiti vai ieteikumus pedagogam, psihologs ilgtermiņā sadarbojas ar pedagogu, lai veicinātu ieteikumu iedzīvināšanu praksē, pozitīvo izmaiņu pamanīšanu un nostiprināšanu.

Izsakoties par konkrētu izglītojamo vai konkrētu situāciju, psihologs pamatojas uz izpētes materiālos balstītiem spriedumiem un secinājumiem. Atturas sniegt savu subjektīvo viedokli. Gadījumos, ja pedagoģiskie darbinieki vai citas personas lūdz izteikt viedokli, psihologam nepieciešams atturēties no nepamatota vispārināta subjektīva viedokļa izteikšanas, jāsniedz pamatots viedoklis.

Preventīvo darbu ar izglītojamajiem psihologs veic, saskaņojot / sadarbojoties ar klases audzinātāju, gan pats vadot

nodarbības, gan arī sniedzot metodisko palīdzību / atbalstu pedagogam.

Psihologs nekonsultē pedagogu jautājumos, kas nav saistīti ar darbu izglītības iestādē.

Sadarbojoties ar citiem izglītības iestādes speciālistiem, psihologs saglabā neitralitāti un uzklausa citus profesionāļus, izsaka savu viedokli

7.4. Psihologa sadarbība ar izglītības iestādes tehniskajiem darbiniekiem

Pēc izglītības iestādes administrācijas ieskatiem vai gadījumos, ja izglītības iestādes tehniskais personāls lūdz psihologa iesaistīšanos savstarpējo attiecību uzlabošanas vai izglītojamo uzvedības problēmu risināšanai, psihologs sniedz atbalstu izglītības iestādes tehniskajam personālam.

8. Psihologa sadarbība ar izglītojamajiem

8.1. Psihologa profesionālā darbība psiholoģiskā izpēte (novērtēšana)

Psiholoģisko izpēti / novērtēšanu psihologs veic tikai ar izglītojamā vecāku / likumiskā pārstāvja piekrišanu. Psiholoģiskā izpēte parasti tiek veikta gadījumos, ja izglītojamajam mācību un audzināšanas procesā ir novērojamas mācību / audzināšanas grūtības vai arī novērojamas emocionālas dabas problēmas, vai problēmas ar uzvedību. Visbiežāk izglītojamā problēmas mācību situācijās pamana pedagogi vai citi atbalsta personāla speciālisti, kas sniedz informāciju psihologam un lūdz palīdzību / iesaisti problēmas risināšanā. Visos gadījumos pasūtītājs ir izglītojamā vecāks / likumiskais pārstāvis.

Saņemot informāciju par izglītojamā problēmu, psihologa uzdevums ir tikties ar izglītojamā vecāku / likumisko pārstāvi un iegūt sākotnējo informāciju un piekrišanu izpētes veikšanai. Psihologs informē izglītojamā vecāku / likumisko pārstāvi par izpētes mērķi un nozīmi izglītojamā problēmas risināšanā, kā arī pārrunā ar izglītojamā vecāku / likumisko pārstāvi par pirmās tikšanās reizes ar izglītojamo organizēšanu.

Izvērtējot izglītojamā vecumu, konkrēto situāciju un citus apstākļus, pirmā tikšanās reize var notikt gan vecāku / likumiskā pārstāvja klātbūtnē, gan tiekoties ar izglītojamo vienu pašu. Tiekoties ar izglītojamo, psihologs izglītojamajam saprotamā

valodā paskaidro sadarbības mērķi un arī procesu. Noslēdzot psiholoģisko izpēti, tiek sniegta atgriezeniskā saite izglītojamajam un viņa vecākam / likumiskajam pārstāvim, tostarp pārrunājot, kādu informāciju izpētes rezultātā būtu būtiski saņemt pedagogiem, atbalsta personālam vai citiem speciālistiem, un kā tas varētu uzlabot mācību un audzināšanas procesu. Psihologs informē izglītojamo, ka tuvākā laikā turpinās sadarbību gan ar izglītojamo, gan ar pedagogu, lai pārliecinātos par izglītojamā progresu vai nepieciešamajiem papildu pasākumiem progresā veicināšanai. Tāpat psihologs sniedz pedagogam atgriezenisko saiti par izpēti, lai ar savu informāciju un ieteikumiem veicinātu problēmas risināšanu. Ja izglītojamajam ir vismaz 14 gadi, tad ja pats izglītojamais vēlas pārliecināties par savas personības iezīmēm, t.sk. intelektuālajām, izpēti var veikt bez vecāka / likumiskā pārstāvja piekrišanas. Šādos gadījumos psihologs atzinumu neraksta.

Papildus norādāms, ka atsevišķos gadījumos praksē tiek lietots termins “psihodiagnostika”, tomēr Psihologu likumā ir noteikts psihologu profesionālās darbības veids “psiholoģiskā izpēte”. Līdz ar to profesionālajā darbībā ir būtiski lietot precīzus un korektus terminus.

8.2. Psihologa atzinuma sagatavošana

Ne katrā gadījumā, kad tiek veikta psiholoģiskā izpēte, tiek sagatavots psihologa atzinums. Psihologa atzinumu sagatavo:

- Pēc izglītojamā vecāka / likumiskā pārstāvja pieprasījuma; šādos gadījumos ir ieteicams noskaidrot un psihologa atzinumā ierakstīt pasūtījuma mērķi;

- Ja to pieprasa kāds cits speciālists un izglītojamā vecāks / likumiskais pārstāvis ir devis piekrišanu psiholoģiskās izpētes veikšanai un psihologa atzinuma sniegšanai;
- Tajos gadījumos, lai uz psihologa atzinuma pamata izglītojamajam tiktu piešķirti / noteikti atbalsta pasākumi;
- Ja to pieprasa citas institūcijas, izglītojamā vecāks / likumiskais pārstāvis devis piekrišanu psiholoģiskajai izpētei un psihologa atzinuma sniegšanai, pasūtījuma mērķis atbilst psihologa kompetencei atbilstoši izglītības un skolu psiholoģijas profesionālās darbības jomas aprakstam.

Psihologs, veicot psiholoģisko izpēti un tās rezultātā sniedzot psihologa atzinumu, secinājumus izdara no savā rīcībā esošās psiholoģiskās izpētes laikā iegūtās informācijas.

8.3. Konsultēšana

Individuālā konsultēšana.

Izglītojamajam konsultācijas tiek sniegtas tikai ar vecāka / likumiskā pārstāvja piekrišanu, izņemot Psihologu likuma 18. pantā noteikto:

“(2) Nepilngadīga klienta likumiskā pārstāvja piekrišana nav nepieciešama, ja:

- 1) tiek sniegta pirmreizēja konsultācija gadījumā, kad šāds klients vērsies pie psihologa un pēc konsultācijas netiek sagatavots psihologa atzinums;
- 2) konsultācija tiek sniegta anonīmam klientam, izmantojot elektroniskos sakarus;
- 3) konsultāciju vai psihologa atzinumu, vai sadarbības pārskatu lūgusi sniegt bāriņtiesa, tiesībaizsardzības

iestāde vai cita kompetentā iestāde, informējot par to likumisko pārstāvi;

- 4) nepilngadīgais klients sasniedzis 14 gadu vecumu un pats vēršas pie psihologa”.

Konsultāciju saturs ir saistīts ar mācību un audzināšanas procesu, t.sk. ar attiecībām starp vienaudžiem un pedagogiem izglītības vidē. Psihologam jācenšas izmantot tās konsultēšanas metodes, kas fokusētās uz konkrētas problēmas risināšanu, īstermiņa metodes, kā arī jāatturas no tādu konsultēšanas metožu izmantošanas, kas dziļi iejaucas psihiķes procesos. Apzinoties savu profesionālo kompetenci, psihologam svarīgi lietot efektīvas intervences metodes un sniegt atbalstu izglītojamajam.

Konsultēšana grupā.

Arī konsultējot izglītojamās grupā, ir nepieciešama izglītojamo vecāku / likumisko pārstāvju atļauja. Grupu konsultēšana visbiežāk ir vērsta uz konkrētas, grupas dalībniekiem aktuālas situācijas risināšanu.

9. Psihologa sadarbība ar izglītojamo vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem

Izglītības iestādes psihologa sadarbības ar izglītojama vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem mērķis ir izglītojamā intereses. Sadarbība notiek, gan veicot preventīvo darbu, gan sniedzot atbalstu konkrētajam vecākam / likumiskajam pārstāvim (ja tas ir nepieciešams), gan risinot konkrētu problēmsituāciju.

Preventīva darba ietvaros psihologs sniedz informāciju, vada izglītojošus pasākumus, lekcijas, nodarbības, vecāku interešu grupas, veicinot vecāku izpratni par dažādām bērna psiholoģiskajām iezīmēm, atšķirībām, par vecāku lomu un iespējām bērna harmoniskas personības veicināšanā, uzvedības vadīšanā, izpratnē par disciplinēšanas metožu efektivitāti, pielietošanu, par vecāka iespējām sniegt atbalstu bērnam mācību un audzināšanas procesā, par izglītojamā attiecību veidošanu ar vienaudžiem, bulinga risku mazināšanu, bērna patstāvības veicināšanu u.c.

Psihologs sadarbojas ar izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem *konkrētu izglītojamā problēmu risināšanā*. Psihologs informē vecāku / likumisko pārstāvi par dažādiem bērnu un psihologa sadarbības veidiem, psiholoģiskās palīdzības iespējām mācību un audzināšanas grūtību un emocionāla rakstura problēmu, problēmu, kas saistītas ar uzvedību, risināšanu, atbalsta sniegšanas bērnam mērķiem un uzdevumiem.

Uzsākot sadarbību ar izglītojamo, psihologs saņem atļauju no izglītojamā vecāka / likumiskā pārstāvja. Izstāsta plānotās darbības, orientējošo tikšanās biežumu, informē, ka tiks sniegta atgriezeniskā saite vecākam / likumiskajam pārstāvim saprotamā veidā. Noslēdzot sadarbību vai pēc nepieciešamības, psihologs sniedz vecākam / likumiskajam pārstāvim atgriezenisko saiti un informē par tālākajiem iespējamiem sadarbības soļiem.

Sadarbībā ar vecāku / likumisko pārstāvi psihologs atturas ieņemt vērtējošu vai audzinošu pozīciju. Psihologs ir empātisks pret vecāku / likumisko pārstāvi, iedrošina viņu sadarbībai.

Gadījumos, ja psihologa sadarbību ar izglītojamo ierosina pedagogs vai cits speciālists, psihologs pats sazinās ar izglītojamā vecāku / likumisko pārstāvi un vienojas par sadarbības uzsākšanu ar izglītojamo.

Ja izglītojamais vecumā līdz 14 gadiem, ir vēršies pie psihologa, psihologs informē izglītojamo par nepieciešamu / lietderīgu psihologa un bērna vecāku sadarbību. Tad ar bērna atļauju (izņemot Bērnu tiesību aizsardzības likumā un Psihologu likumā noteiktos gadījumus) psihologs sazinās ar izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem.

Psihologs, sadarbojoties ar izglītojamā vecāku / likumisko pārstāvi, uzklauša vecāka / likumiskā pārstāvja skatījumu par konkrēto situāciju un respektē to. Sniedzot savus ieteikumus, psihologs paplašina vecāka izpratni par bērna situāciju un palīdz rast gan bērna, gan vecāku / likumisko pārstāvju resursus

situācijas risināšanā. Iedrošina izmēģināt un ieviest jaunus elementus bērna un vecāku attiecību modelī.

Gadījumos, ja psihologa sadarbība notiek ar vecāku / likumisko pārstāvju grupu, psihologs rūpējas par to, lai grupas dalībnieki respektētu ikvienas personas viedokli, kā arī ievērotu grupas sadarbības noteikumus.

10. Psihologa darba metodes

Psihologs savā profesionālajā darbībā izmanto zinātniski pamatotas metodes. Tās izvēlas atkarībā no izvirzītā profesionālās darbības mērķa.

10.1 Psihologiskā izpēte (novērtēšana)

Uzsākot psiholoģisko izpēti, psihologs sākotnējo informāciju iegūst no izpētes ierosinātāja / pasūtītāja. Ja psiholoģiskās izpētes iniciators ir izglītojamā vecāks / likumiskais pārstāvis, tad psihologs iegūst informāciju par:

- vecāka / likumiskā pārstāvja redzējumu par bērna problēmu;
- bērna attīstību;
- bērna uzvedību;
- bērna attiecībām ar vienaudžiem;
- bērna attiecībām ar citiem ģimenes locekļiem;
- attiecībām ar klases biedriem, pedagogiem;
- līdzīgu problēmsituāciju pastāvēšanu / risināšanu iepriekšējos izglītības posmos.

Ja to pieļauj konfidencialitāte, konkrētās psiholoģiskās izpētes kontekstā psihologs veic interviju ar pedagogu ar mērķi iegūt informāciju par pedagogu skatījumu uz situāciju / izglītojamā problēmu.

Ja problēma ir saistīta ar izglītojamā mācību un audzināšanas grūtībām, uzvedību vai attiecībām izglītības iestādē, tad

psihologs, izmantojot novērojuma metodi, arī iegūst informāciju par izglītojamo gan dažādās mācību stundās, gan starpbrīžos, gan izglītības vidē.

Psihologs atbilstoši izpētes mērķiem pielieto zinātniski pamatotas psiholoģiskās izpētes metodes, tostarp testus. Vēlams izmantot standartizētās metodes, bet, ņemot vērā psiholoģisko metožu pieejamību Latvijā, var izmantot metodes, kurām nav savlaicīgi veikta restandartizācija, kā arī citas zinātniski pamatotas metodes, ņemot vērā metodes ierobežojumus. Metodes jālieto atbilstoši konkrētas metodes instrukcijai, korekti. Būtiski ir neizdarīt kategoriskus spriedumus, ja metodes instrukcija to neparedz. Izmantojot metodes, kuras paredz vecāku vai pedagogu aptauju, psihologs savu darbību organizē tā, lai vecāks vai pedagogs aptauju aizpilda psihologa klātbūtnē. Būtiski, lai vecākam un pedagogam ir iespējams uzdot psihologam papildjautājumus, ja metodes instrukcija to pieļauj, kā arī sniegt papildinformāciju.

10.2. Konsultēšanas metodes

Psihologs konsultē tikai izglītības procesa un izglītības vides kontekstā. Psihologs neveic psihoterapiju. Viņš var konsultēt vecākus / likumiskos pārstāvjus bērna audzināšanas jautājumos, bet neveic konsultēšanu plašākā kontekstā. Konsultēšana tiek veikta, ievērojot vispārējos konsultēšanas pamatprincipus. Konsultēšana var būt gan individuāli, gan grupā, – kas saistītas ar konfliktu vai citu problēmu risināšanu konkrētās grupas ietvaros (par konsultēšanu plašāk sk. Konsultēšanas un psihoterapijas teorija un prakse. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.; Sudraba V., Martinsone K. Grupu psiholoģiskā konsultēšana un psihoterapija. Rīga: RSU, 2019.; Pāvulēns J., Mārtinsone K., Mihailova S. Konsultatīvais atbalsts skolēniem. Rīga: Raka, 2018.).

11. Psihologa darbs attālināti / tehnoloģiju izmantošana konsultēšanā

Atsevišķās krīzes situācijās vai galējas nepieciešamības gadījumā psihologa sadarbība ar klientu, kā jau minēts, var notikt attālināti, attiecīgi izmantojot dažādas tehnoloģijas / sadarbojoties tiešsaistē vai izmantojot citas saziņas ierīces, piemēram, e-pasts, telefons. Šādā sadarbības formā ir būtiski saglabāt konfidencialitāti un nodrošināt iespējami drošu vidi.

Šo attālināto sadarbības formu labāk izmantot ar klientiem, ar kuriem ir bijusi iepriekšēja sadarbība, jau ir vienošanās, ir vecāku / likumisko pārstāvju piekrišana sadarbībai ar bērnu, kā arī tiek papildus atrunāta konfidencialitāte – piemēram, konsultējamais klients telpā atrodas viens; netiek veikti konsultāciju ieraksti utt.

Klientiem, ar kuriem psihologam nav bijusi sadarbība tiešā komunikācijā, attālināti var sniegt pakalpojumus tikai izteiktas krīzes gadījumos, sniedzot psiholoģisko atbalstu, maksimāli meklējot iespējas, lai klients varētu turpināt sadarbību ar psihologu klātienē.

Attālināti nav pieļaujams veikt psiholoģiskās izpētes.

Ja konsultēšana notiek sarakstes veidā, tad ir būtiski minimizēt sarakstīšanos un motivēt klientu sadarboties tiešsaistē.

Izmantot aplikācijas, e-pasta saraksti vai cita veida saraksti elektroniskos līdzekļos ieteicams tikai problēmas pieteikumam vai komunikācijas uzsākšanai ar klientu, bet ne tālākai konsultēšanai. Ja tiek izmantoti šādi saziņas līdzekļi, klientam, uzsākot šo saziņu, ir jāsaņem skaidra informācija, cik ilgā laikā psihologs sniegs atbildi vai uzsāks komunikāciju ar klientu. Savukārt psihologa pienākums šajā situācijā ir regulāri pārbaudīt, vai nav pieteikumi / jautājumi no klienta (plašāk sk. Psihologu profesionālās darbības vadlīnijas, sniedzot pakalpojumus attālināti).

Ja psihologs savā profesionālajā darbībā izmanto dažādus mākslīgā intelekta sistēmas / rīkus, būtu jāatceras, ka mākslīgo intelektu nevar uzskatīt par autoru ģenerētajam saturam, jo tas nevar uzņemties atbildību par to, savukārt psihologs ir atbildīgs par ģenerētā satura izmantošanas nolūku.

12. Psihologa darba dokumentēšana

Psihologs dokumentē savu darba atbilstoši Psihologu likumā un citos normatīvajos aktos, kā arī izglītības iestādes noteiktajam.

Pamatdokumenti, kurus psihologi sagatavo, ir:

- **Darba plāns**

Darba plānā ieteicams iekļaut plānotos preventijas pasākumus, saskaņojot ar izglītības iestādes darba plānu un mērķiem, un norādīt galvenos darba virzienus un laika periodus, regularitāti un sadarbību ar citiem atbalsta personāla speciālistiem (piemēram, adaptācija, atbalsta komandas sanāksmes). Darba plānā neiekļauj sadarbību ar konkrētiem izglītojamajiem, vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, pedagogiem un citiem izglītības iestādes darbiniekiem.

- **Atskaite**

Ja izglītības iestādes administrācija lūdz psihologam informāciju par paveikto (tostarp atbilstoši izveidotajam darba plānam), psihologs sniedz atskaiti, kurā atspoguļo informāciju par preventijas pasākumiem, sadarbību ar citiem speciālistiem, pedagogiem, izglītojamajiem un viņu vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, ievērojot konfidencialitāti attiecībā uz personu identitāti (t. i., norāda darbību skaitu un to vispārējo raksturu, darbībām veltīto laiku, nevis min konkrēto personu vārdus un uzvārdus).

- **Sadarbības pārskats**

Atbilstoši Psihologu likuma 1. panta 8. punktā noteiktajam sadarbības pārskats ir “dokuments, kas atspoguļo psihologa sadarbību ar klientu, tās ietvaros veiktās darbības un izdarītos secinājumus”. Šā likuma 14. pantā noteikts, ka psihologa pienākums ir “sagatavot sadarbības pārskatu par katru klientu un, ja nepieciešams, psihologa atzinumu”.

Plašāku informāciju par sadarbības pārskata saturu skatīt padomes apstiprinātajās vadlīnijās sadarbības pārskata veidošanai (vietnē <https://ikvd.gov.lv/psihologiem/>).

Sadarbības pārskats tiek veidots gadījumos, ja veikta psiholoģiskā izpēte vai psiholoģiskā konsultēšana. Minētais attiecināms gan uz individuālu klienta sadarbību ar psihologu, gan uz izglītojamo grupu.

Sadarbības pārskatu ir iespējams veidot elektroniski.

Nemot vērā, ka sadarbības pārskatā veic ierakstus par sadarbības ar klientu datumiem un veikto darbu, citos dokumentos šādi fakti netiek atspoguļoti, t.sk., kā jau minēts iepriekš, psihologs neveic ierakstus par sadarbību ar konkrētajiem klientiem e-klasē vai citās informācijas sistēmās. Sadarbības pārskata saturs ir minimālais. Par katru klientu veido vienu sadarbības pārskatu. Ja klients ir izglītojamais, tad psihologa sadarbība ar izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, pedagogiem un citiem speciālistiem izglītojamā problēmsituācijas risināšanā (sākotnējās informācijas iegūšana, atgriezeniskās saites u.tml.) tiek atspoguļota sadarbības pārskatā par izglītojamo.

Ja sadarbība ar izglītojamo notiek atkārtoti, tad turpina veikt ierakstus sākotnējā sadarbības pārskatā.

Par katru izglītojamo konkrētajā izglītības iestādē ir tikai viens sadarbības pārskats.

Izglītojamā vecākam / likumiskajam pārstāvim ir tiesības iepazīties ar sadarbības pārskatu.

Ja psihologs sadarbojas ar izglītojamo grupu (klasi), sadarbības pārskats tiek veidots par katru izglītojamo. Gadījumos, ja ar kādu no grupas psihologs jau ir sadarbojies, tiek turpināts jau esošais sadarbības pārskats. Ja vēlākā laika posmā psihologs sadarbojas ar izglītojamo, par kuru sadarbības pārskats tika veidots sadarbojoties ar izglītojamo grupu, šis sadarbības pārskats tiek turpināts.

Ja klients ir izglītības iestādes pedagogs, tad tiek veidots sadarbības pārskats par psihologa profesionālo darbu ar pedagogu.

- **Sadarbības pārskatu reģistrs**

Sadarbības pārskatu reģistrā tiek iekļauti / reģistrēti visi sadarbības pārskati. Reģistrs tiek iekļauts vienotā izglītības iestādes lietu nomenklatūrā, bet glabājas psihologa kabinetā, nodrošinot informācijas nepieejamību citām personām.

- **Psihologa atzinumi**

Psihologa atzinumi tiek sagatavoti atbilstoši Psihologu likuma 13. pantā noteiktajam:

“(1) Psihologa atzinums ir psihologa sagatavots dokuments, kas izstrādāts, veicot personas psiholoģisko izpēti (novērtēšanu), un atbilst šā likuma un citu normatīvo aktu prasībām.

(2) Psihologa atzinumā, ievērojot nozares ministrijas saskaņotas vadlīnijas (ja tās ir izstrādātas) attiecīgajam atzinuma veidam, norāda šādu informāciju:

- 1) pasūtītāju un klientu;
- 2) psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) mērķi;
- 3) psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) laiku un vietu;
- 4) pamatinformāciju par klientu, kas ir vai var būt nepieciešama atzinuma sagatavošanas procesā;
- 5) psiholoģiskajā izpētē (novērtēšanā) izmantotās metodes;
- 6) novērojumus psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) laikā, klienta motivāciju un izpētes ierobežojumus;
- 7) psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) rezultātus un analīzi;
- 8) argumentētus secinājumus un ieteikumus;
- 9) informāciju par konfidencialitāti;
- 10) atzinuma sagatavošanas datumu;
- 11) psihologa vārdu, uzvārdu, sertifikāta numuru un izsniegšanas datumu.

(3) Psihologa atzinumu sagatavo divos eksemplāros un paraksta psihologs. Ja atzinumu gatavo psihologs, kurš nav šajā likumā noteiktajā kārtībā saņēmis psihologa sertifikātu, atzinuma sagatavošanu pārrauga un to paraksta arī psihologa darbību pārraugošais psihologs—pārraugs”.

Plašāku informāciju par psihologa atzinuma saturu skatīt padomes apstiprinātās vadlīnijās “Psihologa atzinuma par personas psiholoģisko izpēti vadlīnijas” (<https://ikvd.gov.lv/psihologiem/>).

Psihologa atzinumu reģistrā tiek iekļauti / reģistrēti visi psihologa sagatavotie psihologa atzinumi.

Līdztekus sadarbības pārskatu un psihologa atzinumu sagatavošanai, psihologam ir jāveic sarakste ar iestādēm un

personām, kā arī jāsniedz informācijā, tādējādi tās fiksācijai ir izmantojams:

- **Saņemto dokumentu reģistrs**, kurā reģistrē citu institūciju un personu sniegto informāciju psihologam, izglītojamā vecāka / likumiskā pārstāvja iesniegtus dokumentus par izglītojamo, piemēram, citu psihologu atzinumus, raksturojumus u.tml.
- **Izsniegto dokumentu reģistrs**, kurā psihologs reģistrē dokumentus, kurus izsniedz izglītojamā vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, vai sniedz atbildes pēc citu institūciju un personu pieprasījuma, tostarp sagatavojot **izrakstu no psihologa atzinuma**, ar kura saturu ir nepieciešams iepazīstināt pedagogus un citus atbalsta personāla speciālistus, **vai kopsavilkumu un ieteikumus pēc izpētes** – dokumentu, kas tiek sagatavots pēc psiholoģiskās izpētes gadījumos, ja netiek gatavots pilns psihologa atzinums.

Psihologs dokumentus glabā citām personām nepieejamā vietā, piemēram, slēgtā skapī vai seifā. Dokumentu – sadarbības pārskatu un psihologa atzinumu – glabāšanas termiņš ir līdz brīdim, kad ir pilnībā sasniegts plānotais šo dokumentu izmantošanas mērķis. Piemēram, ja izglītojamais ir absolvējis izglītības iestādi, dokumenti vairs netiek glabāti.

Dokumentu nodošana

Ja izglītības iestādes psihologs pārtrauc darba attiecības ar izglītības iestādi, tad vēlams psihologa dokumentus – sadarbības pārskatus, psihologa atzinumus, sadarbības pārskatu reģistru

un psihologa atzinumu reģistru – nodot psihologam, kurš uzsāk strādāt konkrētajā izglītības iestādē.

Gadījumā, ja, psihologam pārtraucot darba attiecības, nav informācijas, kurš psihologs sāks darbu izglītības iestādē, minētie dokumenti tiek nodoti izglītības iestādes atbildīgajai personai.

Abos gadījumos dokumentu nodošana tiek noformēta pieņemšanas-nodošanas aktā, kas tiek sastādīts divos eksemplāros. Viens eksemplārs paliek pie psihologa, kurš nodod dokumentus, otrs – pie psihologa / izglītības iestādes atbildīgās personas, kura pārņem dokumentus.

Ja izglītības iestāde tiek apvienota ar citu izglītības iestādi, tad psihologa dokumenti ar pieņemšanas-nodošanas aktu tiek nodoti konkrētās izglītības iestādes psihologam.

Ja izglītības iestāde tiek likvidēta, tad gadījumos, ja izglītojamo vecāki / likumiskie pārstāvji nelūdz nosūtīt sadarbības pārskatu vai psihologa atzinumu izglītības iestādei, kurā bērns turpinās mācīties, dokumenti tiek iznīcināti.

13. Psihologa profesionālās kompetences pilnveide (kvalifikācijas celšana)

Psihologs savu profesionālās kompetences pilnveidi (kvalifikācijas celšanu) veic, ievērojot divus aspektus: gan kā psihologs, gan kā pedagoģiskais darbinieks (Ministru kabineta 2011. gada 10. maija noteikumi Nr. 354 “Noteikumi par pedagogu profesiju un amatu sarakstu”).

Izglītības un skolu psihologa profesionālās kompetences pilnveide pamatojas uz

- ✓ Psihologu likumu;
- ✓ Bērnu tiesību aizsardzības likumu;
- ✓ Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumiem Nr. 301 “Psihologu noteikumi”;
- ✓ Ministru kabineta 2018. gada 11. septembra noteikumiem Nr. 569 “Noteikumi par pedagogiem nepieciešamo izglītību un profesionālo kvalifikāciju un pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kārtību”;
- ✓ Ministru kabineta 2016. gada 15. jūlija noteikumiem Nr.480 “Izglītojamo audzināšanas vadlīnijas un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtība”;
- ✓ Ministru kabineta 2024. gada 16. aprīļa noteikumiem Nr. 241 “Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas

speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu”.

Sertificēts izglītības un skolu psihologs pilnveido savas prasmes un kompetences atbilstoši Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumu Nr. 301 “Psihologu noteikumi” 33. punktā noteiktajam: “Resertifikācija atbilstoši padomes apstiprinātajai resertifikācijas programmai ietver personas izpratnes izvērtēšanu par psiholoģijas zinātnes un profesionālās darbības aktualitātēm attiecīgajā profesionālās darbības jomā, pamatojoties uz šo noteikumu 42. punktā minēto informāciju”.

Noteikumu 42. punkts nosaka, ka persona ne vēlāk kā trīs mēnešus pirms psihologa sertifikāta darbības termiņa beigām iesniedz Psihologu sertifikācijas komisijai šādus dokumentus:

- ✓ dokumentus, kas apliecina psihologa profesionālās kompetences un profesionālo prasmju pilnveidi;
- ✓ psihologa-pārbaudes apliecinājumu par psihologa pārbaudzību vismaz 35 akadēmiskās stundas individuāli vai 70 akadēmiskās stundas, ja psihologa pārbaudzība notiek grupā, psihologa sertifikāta spēkā esības laikā.

Lai psihologs tiktu resertificēts, viņam jāpilnveido profesionālā kompetence un profesionālās prasmes vismaz 100 akadēmiskās stundas psihologa sertifikāta spēkā esības laikā. No tām vismaz 70 % profesionālās pilnveides jāveic atbilstoši psihologa profesionālās darbības jomai, psihologa sertifikāta spēkā esības laika periodā apmeklējot vismaz četrus dažādus profesionālās kompetences un prasmju pilnveides pasākumus. Līdz 30 % no nepieciešamā profesionālās pilnveides apjomā var

ieskaitīt psihologa profesionālo pilnveidi vispārējo kompetenču, psihologa profesionālās darbības organizācijas jautājumos vai citās psiholoģijas jomās vai pilnveidi ar psiholoģiju saistītās nozarēs un darbības jomās, sertifikāta spēkā esības laika periodā apmeklējot vismaz trīs dažādus pasākumus.

Profesionālās kompetences un profesionālo prasmju pilnveides programmā ietver šādas tēmas:

- 1) psihologa kompetences un profesionālās prasmes atbilstoši profesionālās darbības jomai (psiholoģiskās izpētes (novērtēšanas) metodes, psiholoģiskās konsultēšanas metodes, psiholoģiskās konsultēšanas prasmes, psiholoģiskās palīdzības metodes, psiholoģiskās palīdzības sniegšanas prasmes, jaunākās teorijas, aktualitātes un attīstības tendences psihologa profesionālās darbības jomā, kvalitatīvas psihologa profesionālās darbības veicināšana);
- 2) psihologa vispārējās kompetences (psiholoģijas zinātnes un profesionālās darbības aktualitātes ārpus profesionālās darbības jomas, psihologa ētika, novitātes psiholoģijas jomā un ar psiholoģiju saistītās nozarēs un darbības jomās u.c.);
- 3) psihologa prakses darbības nodrošināšanas kompetences (psihologa profesionālās darbības juridiskie un finanšu aspekti, psihologa profesionālās darbības organizēšana un nodrošināšana u.c.).

Psihologs pilnveido profesionālo kompetenci kādā no šādām izglītības programmām:

1. Izglītības programmu izstrādā un īsteno Izglītības iestāžu reģistrā reģistrēta izglītības iestāde vai psihologu profesionālā nevalstiskā organizācija, kuras darbību reglamentējošā dokumentā paredzēta psihologu profesionālās kompetences pilnveide, pēc saskaņošanas (atļaujas) ar pašvaldību, kuras administratīvajā teritorijā programma tiek īstenota;
2. Izglītības programmu izstrādā un īsteno ministriju padotības iestādes vai pašvaldību iestādes, kas nav reģistrētas Izglītības iestāžu reģistrā, bet kuru nolikumā paredzēta izglītojošas darbības veikšana, vai augstākās izglītības iestādes, kas īsteno psiholoģijas studiju programmas;

Psihologa profesionālās kompetences un profesionālo prasmju pilnveidē var ieskaitīt augstskolu vai psihologu profesionālo nevalstisko organizāciju organizēto konferenci, vai atbilstošo ārvalstu konferenci apmeklējumu, kā arī studijas psiholoģijas studiju programmas (piemēram, maģistrantūra, doktorantūra).

Nesertificētais, bet Psihologu reģistrā reģistrētais psihologs sadarbojas ar psihologu-pārbaudītāju (atbilstoši vadlīnijām), turklāt nav noteikts termiņš, kurā viņam jāsertificējas.

Papildus psihologiem saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ panta pirmās daļas 12. punktā noteikto ir nepieciešamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā. Šīs zināšanas apgūst un pilnveido, ievērojot Ministru kabineta 2024. gada 16. aprīļa noteikumus Nr. 241 "Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu" noteikto.

Tādējādi sertificētam psihologam:

- jāpilnveido profesionālā kompetence un profesionālās prasmes vismaz 100 akadēmiskās stundas psihologa sertifikāta spēkā esības laikā (7 gadu laikā);
- jāsadarbojas ar psihologu–pārbaugu vismaz 35 akadēmiskās stundas individuāli vai 70 akadēmiskās stundas, ja personas pārbaudzība notiek grupā, psihologa sertifikāta spēkā esības laikā (7 gadu laikā);
- jāapgūst bērnu tiesību aizsardzības profesionālās kvalifikācijas pilnveides programma 40 akadēmiskās stundas (nodarbības klātienē vai attālināti) pirmreizēji – t.s. sākotnējā profesionālās kompetences pilnveides programma, 24 akadēmiskās stundas (nodarbības klātienē vai attālināti) – t.s. kārtējā profesionālās kompetences pilnveides programma, kas sastāv no trim moduļiem: katra moduļa apjoms ir 8 akadēmiskās stundas, ik pēc 2 gadiem pilnveidojot zināšanas, apgūstot vienu kārtējās programmas moduli;
- 3 gadu laikā jānodrošina pedagogu profesionālās kompetences pilnveide vismaz 36 stundu apjomā (tostarp 6 stundas profesionālās kompetences pilnveide audzināšanas jautājumos), no tām izglītības iestādes vadītājs var ieskaitīt pedagoga profesionālās kompetences pilnveidē ne vairāk kā 12 stundu apjomā ārpus tiešajiem pedagoģiskajiem darba uzdevumiem (dalība konferencēs, semināros, meistarklasēs, stažēšanās nozares uzņēmumos, dalība darba devēju organizāciju rīkotajās mācībās pedagoga konkurētspējas veicināšanai, personības attīstība un citas aktivitātes,

tajā skaitā ārvalstīs) apgūtās tēmas. Tāpat izglītības iestādes vadītājs, pamatojoties uz attiecīgu dokumentu, pedagoga profesionālās kompetences pilnveidē var ieskaitīt pilnā apjomā pedagoga dalību ārvalstu institūciju programmās, izglītības pasākumos, Erasmus+ mācību mobilitātes un stratēģiskās partnerības programmās.

Izglītojošie pasākumi, kas apmeklēti pedagogu profesionālās kompetences pilnveides ietvaros, vienlaikus var atbilst pasākumiem, kas ir paredzēti un ir ieskaitāmi psihologa profesionālās kompetences pilnveides apjomā.

Papildus minētajam psihologam ir pienākums sekot līdzi normatīvā regulējuma attīstībai (izmaiņām), nosakot prasības pedagogu un psihologu profesionālās kompetences pilnveidei, un apmeklēt atbilstošus profesionālās kompetences pilnveides kursus / pasākumus.

14. Konfidencialitāte un psihologa ētika

Psihologam, veicot profesionālo darbību izglītības vidē, jāievēro gan pedagoga ētikas pamatprincipi / izglītības iestādes ētikas kodeksā, gan Psihologu likumā un Psihologu ētikas kodeksā noteiktais (plašāk sk. Elsiņa I., Martinsone B., Mihailovs I. J. Psihologa profesionālās darbības ētika: Teorētiskais pamats un praktiskās vadlīnijas. Rīga: Izdevniecība SIA "Drukātava", 2022.).

Atbilstoši Psihologu likuma 12. pantā noteiktajam psihologs ievēro konfidencialitātes principu, t. i., neizpauž ziņas par pasūtītāju un klientu, viņus identificējošu, kā arī ar pasūtītāju vai klientu saistītu personīga rakstura informāciju, kas tapusi zināma, pildot profesionālos pienākumus, izņemot Psihologu likuma 16. pantā minētos gadījumus. Šajā kontekstā atzīmējams arī Bērnu tiesību aizsardzības likuma 71. panta pirmajā daļā noteiktais: "Informācija, kuru par bērnu ieguvis ... izglītības ... iestādes darbinieks vai valsts vai pašvaldības institūcijas darbinieks, pildot amata pienākumus, ir konfidenciāla, un ziņas, kas jebkādā veidā varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai vai viņa psiholoģiskā līdzsvara saglabāšanai, nav izpaužamas".

Tātad psihologs ar izglītojamā vecāka / likumiskā pārstāvja piekrišanu sniedz nepieciešamo informāciju par izglītojamo pedagogiem, atbalsta personāla speciālistiem, kuri iesaistīti mācību, audzināšanas, uzvedības vai citu problēmu risināšanā, un citiem speciālistiem.

Gadījumos, ja ar izglītojamo strādā tikai psihologs, nevis citi izglītības iestādes speciālisti, psihologs, ievērojot konfidencialitāti, neatklāj klienta vārdu un uzvārdu citiem izglītības iestādes speciālistiem, tajā skaitā izglītības iestādes administrācijai. Izņēmuma gadījumos, ja izglītības iestādes administrācija lūdz veikt precīzu klientu uzskaiti, psihologs var atskaitē norādīt klašu grupu, no kuras ir klienti, bet nenorāda konkrēto izglītojamo vārdu un uzvārdu. Psihologs neveic ierakstus e-klasē, mykoob vai citā sistēmā par konkrētiem izglītojamajiem, ar kuriem veic sadarbību. Ja psihologs norāda konkrēto izglītojamo vārdus un uzvārdus ārpus gadījumiem, kur sadarbība notiek ar citiem speciālistiem, tas uzskatāms par Psihologu likumā noteiktā konfidencialitātes principa pārkāpumu.

Gadījumos, ja, veicot savu profesionālo darbību, psihologam ir kļuvuši zināmi fakti par citu izglītojamo, pedagogu vai citu speciālistu rīcību, kas nelabvēlīgi ietekmē psihosociālo klimatu klasē, izglītības iestādē, psihologam ir jāiesaistās konkrēto apstākļu novēršanā, situācijas risināšanā, nepieciešamības gadījumā informējot izglītības iestādes administrāciju vai citus speciālistus, neatklājot izglītojamā identitāti.

Gadījumos, ja sadarbībā ar izglītojamo, psihologs konstatē, ka izglītojamā grūtību mazināšanai, būtu vēlams iesaistīt citus izglītības iestādes speciālistus (citus atbalsta personāla speciālistus, pedagogus, administrāciju), psihologs šo nepieciešamību pārrunā ar izglītojamā vecāku / likumisko pārstāvi un vienojās par turpmāko sadarbības kārtību ar citiem speciālistiem.

Jāatzīmē, ka atbilstoši Psihologu ētikas kodeksā 3. punktā noteiktajam, veicot savu profesionālo darbību, psihologs ir

patiess pret klientu, mērķtiecīgi un zinātniski pamatoti darbojas tikai savas profesionālās kompetences un izvēlētās profesionālās darbības jomas ietvaros.

Psihologs savu profesionālo darbību veic atbilstoši izglītības un skolu psiholoģijas profesionālās darbības jomas aprakstam. Gadījumos, ja izglītības iestādes psihologs ir sertificēts kādā no citām psihologa profesionālās darbības jomām, viņš izglītības iestādē neveic darbību šajās jomās. Tāpat ir nodalāma psihologa profesionālā darbība no darbības citās profesijās, piemēram, kā mākslas terapeitam, psihoterapijas speciālistam, karjeras konsultantam utt.

Lai novērstu interešu konfliktu, izglītības psihologs neveic darbu ar konkrētās iestādes izglītojamajiem, izglītojamo vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem vai iestādes darbiniekiem ārpus izglītības iestādes. Psihologs, veicot savus amata pienākumus, izglītības iestādē nesniedz savus pakalpojumus personām, kuras nav saistītas ar konkrēto izglītības iestādi, t. i., nesniedz savus psihologa pakalpojumus citu izglītības iestāžu piederīgām personām.

Atbilstoši Izglītības likuma 51. panta pirmās daļas 3. punktā, Psihologu likuma 14. panta 4. punktā un Psihologu ētikas kodeksā noteiktajam psihologs ievēro profesionālo ētiku, tostarp vispārējos ētikas principus. Gan attiecībā pret izglītības iestādi, kurā viņš veic amata pienākumus, gan attiecībā pret klientu un nepilngadīgā klienta vecāku / likumisko pārstāvi psihologs ievēro godīgumu, objektivitāti, vienlīdzību, neitralitāti un precizitāti, nediskriminē un respektē klienta individualitāti un intereses.

Atbilstoši Psihologu ētikas kodeksā 8.1. punktā noteiktajam: “Psihologs ir koleģiāls un sadarbojas ar radniecīgo profesiju

pārstāvjiem, izprotot radniecīgo nozaru profesionālās kompetences jomas". Tādējādi psihologs sadarbojas ar izglītības iestādes pedagogiem, citiem atbalsta personāla speciālistiem un administrāciju, izprotot minēto speciālistu profesionālās darbības specifiku, atbildību un ievērojot konfidencialitātes principu.

Psihologu ētikas kodeksa 9.4. punktā noteikts: "Psihologs ir tiesīgs informēt sabiedrību par savu darbu, nodrošinot sniegtās informācijas patiesumu, precizitāti un atbilstību savai kompetencei", tādējādi psihologam ir ieteicams informēt par sava darba specifiku, iespējām un ierobežojumiem, kompetences robežām, kā arī par profesionālo pakalpojumu pieejamību gan citus izglītības iestādes darbiniekus, gan izglītojamos, gan viņu vecākus / likumiskos pārstāvjus, tostarp nodrošinot informācijas pieejamību par savu darbību (pieņemšanas laiki), saziņas iespējām. Jāuzsver Psihologu likuma 16. panta piektajā daļā noteiktais: "Savā profesionālajā un zinātniskajā darbībā, publikācijās, kā arī publiski uzstājoties psihologs drīkst izmantot ziņas par klientu tikai tādā apjomā, kāds neļauj klientu identificēt, izņemot gadījumus, kad klients rakstveidā piekritis šīs informācijas identificētai izmantošanai ar viņu saskaņotā apjomā".

Gadījumos, ja, uzsākot sadarbību ar klientu vai sadarbības laikā, psihologs saņem informāciju, ka klients saņem līdzīgu pakalpojumu no cita profesionāļa, tad atbilstoši Psihologu ētikas kodeksā 8.4. punktā noteiktajam psihologam jāizvērtē nepieciešamība sniegt profesionālo pakalpojumu personai, kura saņem līdzīgu pakalpojumu no cita profesionāļa. Ja psihologa rīcībā ir informācija, ka klients saņem līdzīgu pakalpojumu pie cita profesionāļa, tad šāda pakalpojuma dublēšanās ir novēršama. Līdz ar to psihologs vienojas ar klientu (ja klients ir pilngadīgs

vai sasniedzis 14 gadu vecumu un pats vērsies pie psihologa) vai viņa vecāku / likumisko pārstāvi par to, pie kura no speciālistiem klients turpmāk saņems pakalpojumu.

Gadījumos, ja klients vai nepilngadīgā klienta likumiskais pārstāvis iepazīstina psihologu ar cita psihologa sagatavotu dokumentu, tad izglītības psihologs rīkojas, ievērojot Psihologu ētikas kodeksa 8.6. punktā noteikto: “Psihologam jāatturas no cita psihologa sagatavotu dokumentu par klientu interpretācijas un cita psihologa profesionālās darbības komentēšanas. Ja psihologs uzskata, ka cita psihologa sagatavotajos dokumentos par klientu vai psihologa profesionālajā darbībā vērojami profesionālās darbības vai ētikas normu pārkāpumi, psihologs var vērsties padomē”.

Papildus ir minams Psihologu ētikas kodeksa 8.5. punktā noteiktais, ka, sniedzot psihologa pakalpojumus izglītības vidē, nav būtiska divu psihologa profesionālās darbības veidu – konsultēšana un psiholoģiskā izpēte – secība. “Ja klienta sākotnējais pasūtījums ir psiholoģiskā konsultēšana, tad gadījumos, kad nepieciešama arī psiholoģiskā izpēte, pēc pieprasījuma to veic un sniedz rakstisku atzinumu par klienta psiholoģiskās izpētes rezultātiem cits psihologs, kurš nav bijis iesaistīts klienta konsultēšanas procesā. Minētais, ievērojot bērnu tiesību un interešu prioritātes principu un psihologa darbības mērķi un specifiku, nav attiecināms uz psihologa darbību izglītības iestādē”.

Uzsākot sadarbību ar klientu vai viņa likumisko pārstāvi, psihologs rīkojas atbilstoši Psihologu ētikas kodeksa 9.5. punktā noteiktajam un atturas no solījumiem un garantijām par savas profesionālās darbības rezultātu. Psihologam jāizskaidro

sadarbības mērķis, sadarbības veids, jāinformē klients un viņa likumiskais pārstāvis par prognozējamo sadarbības ilgumu.

Gadījumos, ja psihologs veic psiholoģisko izpēti vai konsultēšanu grupai (piemēram, klasei), pirms sadarbības uzsākšanas ir jāsaņem visu pilngadīgo izglītojamo vai nepilngadīgo grupas dalībnieku vecāku / likumisko pārstāvju rakstiska informētā piekrišana / atļauja. Šādos gadījumos atgriezenisko saiti par katru grupas dalībnieku sniedz individuāli katram izglītojamam un viņa vecākam / likumiskajam pārstāvim, pedagogam, ja pirms sadarbības uzsākšanas, izglītojamie vai viņu vecāki / likumiskie pārstāvji ir tam piekrituši (piemēram, ja klasē tiek veikta sociometrija). Publiski visai izglītojamo grupai vai viņu vecāku / likumisko pārstāvju grupai psihologa darbības rezultāti var tikt prezentēti, obligāti anonimizējot un neatklājot konkrēto personu vārdus un uzvārdus.

Ja psihologam, veicot savu profesionālo darbību, ir kļuvuši zināmi apstākļi, kas raisa pamatotas aizdomas, ka minēto apstākļu tūlītēja nenovēršana var novest pie noziedzīga nodarījuma pret personas dzīvību, veselību, tikumību vai dzimumneaizskaramību, psihologam par šiem apstākļiem ir pienākums nekavējoties, bet ne vēlāk kā 24 stundu laikā ziņot tiesībsardzības vai citām kompetentām iestādēm (Psihologu likuma 16. panta ceturtā daļa).

15. Psihologa darba uzraudzība, metodiskā palīdzība

15.1. Psihologa darba uzraudzība

Atbilstoši Psihologu likuma 7. panta 8. punktā noteiktajam padome uzrauga un kontrolē psihologu profesionālo darbību, tai ir tiesības paust viedokli jautājumos, kas saistīti ar psihologa profesionālo darbību.

Padome ir augstākā institūcija Latvijā, kas pārrauga un kontrolē psihologu profesionālo darbību, kā arī novērtē psihologu profesionālās darbības atbilstību Latvijas Republikas normatīvo aktu un Psihologu ētikas kodeksā noteiktajam. Gadījumos, kad rodas šaubas par psihologa profesionālās darbības vai rīcības atbilstību, padome sniedz savu vērtējumu un ieteikumus psihologa profesionālās darbības uzlabošanai. Lai palīdzētu organizēt psihologu profesionālo darbību, kā arī lai veicinātu izpratni par konkrētās psihologu profesionālās darbības jomas kompetences robežām un citiem ar psihologa profesionālo darbību saistītiem jautājumiem, padome pieņem vadlīnijas, kurām saistošs raksturs visiem Latvijas psihologiem, t.sk. arī psihologiem izglītības vidē.

Psihologa profesionālo darbību izglītības iestādē pārrauga izglītības iestādes vadītājs, kas nosaka psihologa darba laiku un apjomu (Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumu Nr. 445 "Pedagogu darba samaksas noteikumi" 3. pielikumā noteikts, ka viena psihologa darba slodze ir 30 stundas nedēļā),

vienlaikus respektējot darba specifiku, tostarp, ka psihologa darbs ietver gan kontaktstundas ar klientiem, gan dokumentu un citu ar psihologa profesionālo darbību saistītu materiālu izstrādei un apstrādei nepieciešamo darba laiku. Kā minēts, ieteicams dokumentu un citu materiālu izstrādei un apstrādei paredzēt vismaz 1/3 no psihologa kopējā darba laika. Savukārt kontaktstundās ieskaitāms ne tikai individuālais psihologa darbs ar izglītojamo, viņa vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem un pedagogiem, citām personām, bet arī citas psihologa aktivitātes, sadarbība ar izglītojamajiem, viņu vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem, izglītības iestādes vai pašvaldības speciālistiem, piemēram, dalība atbalsta komisijas sanāksmēs, vecāku sapulcēs, darbs ar izglītojamo grupu / klasi u.tml. Nereti psihologa darbs var būt organizēts pēcpusdienā, tādējādi atvieglojot psihologa pieejamību izglītojamo vecākiem / likumiskajiem pārstāvjiem. Turklāt arī izglītojamo individuālo psiholoģisko izpēti un konsultēšanu nav vēlams organizēt mācību stundu / nodarbību laikā, tā neradot apstākļus, kas liedz izglītojamajam pilnvērtīgi iesaistīties izglītības procesā.

Izglītības iestādes vadītājs var prasīt iekļaut psihologa darba plānā aktivitātes, kas saistītas ar kopējiem izglītības iestādes mērķiem, prioritātēm un uzdevumiem, attīstības plānu, izglītības kvalitātes pilnveides pasākumiem, kā arī citām izglītības iestādes specifikai atbilstošām aktualitātēm.

Psihologs iesniedz izglītības iestādes vadītājam atskaiti par paveikto darbu atbilstoši izglītības iestādes vadītāja pieprasījumam. Atskaitēs attiecībā par izglītojamajiem, ar kuriem psihologs darbu veicis individuāli, kā minēts, informācija var tikt iekļauta anonīmā veidā, sniedzot statistisku apkopojumu,

t. i., nedrīkst norādīt konkrēto izglītojamo vārdus un uzvārdus. Psihologs neveic ierakstus visiem izglītības iestādes darbiniekiem pieejamās datu bāzēs, piemēram, e-klasē, par sadarbību ar konkrētiem izglītojamajiem. Izņēmums var būt izglītojamie, kuri ir atbalsta personāla komisijas uzmanības lokā vai arī izglītojamie, kuri saņem atbalstu dažādu projektu ietvaros (kas attiecīgi prasa ievērot prasības dažādu darbību fiksēšanai un atskaites dokumentu sagatavošanai).

Izglītības iestādes vadītājs var iesaistīt psihologu arī citās aktivitātēs, ja šajās aktivitātēs netiek pārkāpti psihologa ētikas principi, t.sk. neveidojas dubultlomas vai interešu konflikts.

Situācijās, kad tiešais psihologa darba devējs nav izglītības iestādes vadītājs, bet pašvaldība vai izglītības pārvalde, minētais ir attiecināms uz psihologa un pašvaldības vai izglītības pārvaldes vadītāja sadarbību. Tomēr psihologam ir jāņem vērā konkrēto iestāžu, kurās tiek veikti darba pienākumi, prioritātes un aktualitātes, kompetence un darbības specifika, jāsadarbojas ar konkrēto iestāžu vadītājiem.

Gadījumos, ja izglītības iestādes vadītājam un psihologam rodas domstarpības par psihologa pienākumu atbilstību normatīvo aktu un Psihologu ētikas kodeksā noteiktajam, ieteicams vērsties padomē konsultācijas saņemšanai par normatīvo aktu un ētikas kodeksa regulējumu.

Papildus norādāms, ka atbilstoši Izglītības likumā un Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteiktajai kompetencei izglītības iestādes darbību un izglītojamo / bērnu tiesību nodrošināšanu šajās iestādēs uzrauga (kontrolē) arī citas institūcijas, kuras t.sk. var interesēties par psihologa darbību vai viņā kompetencē esošajiem jautājumiem. Īpaši ir jāmin:

- ✓ izglītības iestādes dibinātājs (visbiežāk – pašvaldība), kura nodrošina izglītības iestādes nepārtrauktai darbībai nepieciešamos finanšu un materiālos līdzekļus, pārrauga normatīvo aktu ievērošanu, veido iekļaujošu vidi un atbild par izglītības kvalitāti, kā arī sekmē izglītības iestādes darbību pašvaldības izglītības ekosistēmā. Lai īstenotu savas funkcijas izglītības pārvaldes un izglītības kvalitātes jomā, pašvaldība izveido izglītības pārvaldes iestādi, kura attiecīgi var nodarbināt atbalsta personālu;
- ✓ Izglītības kvalitātes valsts dienests, kurš kontrolē ar izglītību saistīto normatīvo aktu ievērošanu, licencē vispārējās izglītības un profesionālās izglītības programmas, kā arī akreditē (novērtē izglītības kvalitāti) vispārējās izglītības iestādes un profesionālās izglītības iestādes;
- ✓ Bērnu aizsardzības centrs, kurš uzrauga bērnu tiesību un interešu ievērošanu. Būtiski, ka šī centra speciālistiem ir tiesības veikt pārrunas ar bērnu bez citu personu klātbūtnes, iepriekšējas saskaņošanas un likumiskā pārstāvja piekrišanas.

15.2. Metodiskā palīdzība

Gadījumos, ja izglītības iestādēs strādājošie psihologi ir apvienoti metodiskajās apvienībās vai ir izveidoti pilsētas vai novada metodiskie (atbalsta) centri, tad šīs iestādes vai organizācijas bez tiešā izglītības iestāžu psihologu darba dēvēju pilnvarojuma nedrīkst veikt izglītības iestāžu psihologu darba kontroli. Tomēr tās var sniegt ieteikumus, organizēt pasākumus psihologu profesionālās kompetences pilnveidei.

Metodiskajiem centriem nepieciešams respektēt katras konkrētās izglītības iestādes specifiku, vienlaikus piedāvājot dažādas pilnveides iespējas, sniedzot atbalstu, organizējot pārraudzības grupas, profesionālās kompetences pilnveides seminārus un citas aktivitātes atbilstoši centra kompetencei utt. Turklāt metodiskajiem centriem būtu ieteicams atturēties no vienotas psihologu darba dokumentu veidošanas, tā mazinot birokrātisko slogu un nepaplašinot Psihologu likumā un citos normatīvajos aktos noteiktās prasības psihologu dokumentiem.

Literatūra un normatīvie akti

Atbalsta komandas darba organizācija izglītības iestādē. Metodiskie ieteikumi. Rīga: Valsts izglītības satura centrs, 2023.).

Informatīvais ziņojums „Par psihologu profesionālās darbības regulējuma nepieciešamību” // https://www.pkc.gov.lv/sites/default/files/inline-files/PKCZin_20140211_psi.pdf

Elsiņa I., Martinsone B., Mihailovs I. J. Psihologa profesionālās darbības ētika: Teorētiskais pamats un praktiskās vadlīnijas. Rīga: Izdevniecība SIA “Drukātava”, 2022.

Konsultēšanas un psihoterapijas teorija un prakse. Rīga: Zvaigzne ABC, 2016.

Ķinis U. Tehnoloģiskā neitralitāte – tiesiskas valsts principa neatņemama sastāvdaļa informācijas sabiedrības laikmetā // Socrates, 2020., Nr. 1 (16).

Metodoloģija bērnu ar uzvedības traucējumiem un saskarsmes grūtībām agresijas un vardarbības mazināšanai un sociālās iekļaušanas veicināšanai // <https://www.bac.gov.lv/lv/media/2337/download?attachment>

Pāvilēns J., Mārtinsone K., Mihailova S. Konsultatīvais atbalsts skolēniem. Rīga: Raka, 2018.

Psihologu profesionālā darbība Latvijā: saturs, organizācija, regulējums. Psihologu likuma komentāri / autoru kolektīvs Kr. Mārtinsones vadībā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018.

Psihologu sertifikācijas padomes tīmekļa vietne <https://ikvd.gov.lv/psihologiem/>

Rokasgrāmata bērnu tiesību aizsardzības jautājumos. Vadlīnijas izglītības iestādēm bērnu tiesību aizsardzībā // <https://www.bac.gov.lv/lv/media/439/download?attachment>

Sudraba V., Martinsone K. Grupu psiholoģiskā konsultēšana un psihoterapija. Rīga: RSU, 2019.

Vadlīnijas izglītības iestādēm valsts un pašvaldību resursu atbalsta sniegšanā bērniem un jauniešiem ar sociālās uzvedības novirzēm un atkarības problēmām efektīvā izmantošanā // <https://www.bac.gov.lv/lv/jaunums/vadlinijas-izglitibas-iestadem-valsts-un-pasvaldibu-resursu-atbalsta-sniegsana-berniem-un-jauniesiem-ar-socialas-uzvedibas-novirzem-un-atkaribas-problemam-efektiva-izmantosana>

Vadlīnijas pedagogu darba slodzes līdzsvarošanai // <https://www.izm.gov.lv/lv/media/24840/download?attachment>

Bērnu tiesību aizsardzības likums // <https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums>

Izglītības likums // <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>

Psihologu likums // <https://likumi.lv/ta/id/290115-psihologu-likums>

Vispārējās izglītības likums // <https://likumi.lv/ta/id/20243-visparejas-izglitibas-likums>

Ministru kabineta 2016. gada 15. jūlija noteikumi Nr. 480 “Izglītojamo audzināšanas vadlīnijas un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtība” // <https://likumi.lv/ta/id/283735-izglitojamo-audzinasanas-vadlinijas-un-informacijas-macibu-lidzeklu-materialu-un-macibu-un-audzinasanas-metozu-izvertesanas-kartiba>

Ministru kabineta 2017. gada 12. septembra noteikumi Nr. 545
“Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā” // <https://likumi.lv/ta/id/293496-noteikumi-par-instituciju-sadarbibu-bernu-tiesibu-aizsardziba>

Ministru kabineta 2024. gada 16. aprīļa noteikumi Nr. 241
“Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu” // <https://likumi.lv/ta/id/351326-noteikumi-par-kartibu-kada-apgustamas-specialas-zinasanas-bernu-tiesibu-aizsardzibas-joma-so-zinasanu-saturu-un-apjomu>

Ministru kabineta 2017. gada 19. septembra noteikumi Nr. 566
“Noteikumi par informācijas institūcijām un institūcijām, kas izsniedz ārvalstīs iegūtās profesionālās kvalifikācijas atzīšanas apliecības reglamentētajās profesijās” // <https://likumi.lv/ta/id/293663-noteikumi-par-informacijas-institucijam-un-institucijam-kas-izsniedz-arvalstis-iegutas-profesionalas-kvalifikacijas-atzisanas>

Ministru kabineta 2018. gada 11. septembra noteikumi Nr. 569
“Noteikumi par pedagogiem nepieciešamo izglītību un profesionālo kvalifikāciju un pedagogu profesionālās kompetences pilnveides kārtību” // <https://likumi.lv/ta/id/301572-noteikumi-par-pedagogiem-nepieciešamo-izglitibu-un-profesionalo-kvalifikaciju-un-pedagogu-profesionalas-kompetences-pilnveides>

Ministru kabineta 2011. gada 10. maija noteikumi Nr. 354
“Noteikumi par pedagogu profesiju un amatu sarakstu” // <https://likumi.lv/ta/id/229913-noteikumi-par-pedagogu-profesiju-un-amatu-sarakstu>

Ministru kabineta 2016. gada 5. jūlija noteikumi Nr. 445
“Pedagogu darba samaksas noteikumi” // <https://likumi.lv/ta/id/283667-pedagogu-darba-samaksas-noteikumi>

Ministru kabineta 2019. gada 19. novembra noteikumi Nr. 556
“Prasības vispārējās izglītības iestādēm, lai to īstenotajās izglītības
programmās uzņemtu izglītojamos ar speciālām vajadzībām”
// <https://likumi.lv/ta/id/310939-prasibas-visparejas-izglitibas-iestadem-lai-to-istenotajas-izglitibas-programmas-uznemtu-izglitojamos-ar-specialam-vajadzibam>

Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumi Nr.301 “Psihologu
noteikumi” // <https://likumi.lv/ta/id/299322-psihologu-noteikumi>

Ministru kabineta 2018. gada 29. maija noteikumi Nr.302
“Psihologu sertifikācijas padomes nolikums” // <https://likumi.lv/ta/id/299323-psihologu-sertifikacijas-padomes-nolikums>

Psihiskās veselības aprūpes organizēšanas uzlabošanas plāns
2023. - 2025. gadam // <https://likumi.lv/ta/id/307701-psihiskas-veselibas-aprupes-pieejamibas-uzlabosanas-plans-2019-2020-gadam>

Psihologu ētikas kodekss // <https://ikvd.gov.lv/psihologiem/psihologu-etikas-komisija/>

Psihologu profesionālās darbības vadlīnijas, sniedzot pakalpojumus
attālināti // <https://www.ikvd.gov.lv/lv/media/2418/download>

No recenzijām....

Jau 2020. gadā tika publiskotas autoru – Ivetas Grāvītes, Ritas Niedres, Ivana Jāņa Mihailova sagatavotās “Metodiskās rekomendācijas psihologa profesionālajai darbībai izglītības iestādē”, kurās tika apkopots plašs izklāsts par ar profesionālo darbību saistītiem jautājumiem izglītības iestādēs strādājošiem psihologiem. Tā kā kopš iepriekšējo metodisko rekomendāciju izdošanas ir notikušas būtiskas pārmaiņas gan normatīvajā regulējumā, gan psihologu profesionālās darbības praksē, autori ir aktualizējuši, precizējuši un papildinājuši informāciju, kas ir saistoša gandrīz ikvienam (ne tikai izglītības vidē strādājošam, bet arī ārpus tās) psihologam. Materiāls ir vērtīgs gan psihologiem, gan citiem profesionāļiem, kuri ikdienā sadarbojas ar psihologiem.

Materiālā atspoguļotais izceļas ar detalizētu pieeju, skaidri nosakot psihologu lomu skolās, prasības, tiesības un pienākumus. Īpašu lomu pievēršot tiesiskajam un normatīvajam regulējumam.

Pozitīvi vērtējams izdevuma sistemātiskais raksturs. Saturs ir loģiski strukturēts, sākot ar juridisko pamatu, ko nodrošina Psihologu likums un citi normatīvie akti, un beidzot ar praktiskām vadlīnijām, kā organizēt psihologa kabinetu, dokumentāciju un attālināto darbu. Materiāls ir bagāts ar praktiskām rekomendācijām un risinājumiem reālām situācijām, piemēram, krīzes situāciju vadībai izglītības iestādēs. Ar īpaši praktisku nozīmīgumu ir atzīmējama nodaļa “Psihologa ikdienas darbs

izglītības iestādē”, kurā ir dotas skaidras un konkrētas psihologa profesionālās darbības vadlīnijas darbam izglītības iestādē.

Izdevumā ir aplūkoti daudzi aktuāli jautājumi, piemēram, psihologa sadarbība ar skolas personālu, vecākiem un izglītojamajiem, kā arī jautājumi par darba metodēm, darba organizēšanu attālināti un konfidencialitātes nodrošināšanu. Autori veiksmīgi precizē, kāda ir izglītības psihologa profesionālās darbības robeža, jo šajā jomā bieži rodas neskaidrības, it īpaši krīzes situācijās vai sarežģītās izglītojamo problēmsituācijās.

Kopumā materiāls ir noderīgs, skaidrs un praktisks vadlīniju krājums, kas noteikti kļūs par nozīmīgu palīglikdzekli visiem izglītības un skolu psihologiem. Tas veicina ne tikai profesionālo kompetenci, bet arī palīdz izprast psihologa darbu plašākai auditorijai.

Dr.psych. Evija Strika
Psihologu sertifikācijas padomes locekle,
Latvijas Universitātes docente

Ivetas Grāvītes, Ritas Niedres, Ivana Jāņa Mihailova izdevums “Psihologa profesionālā darbība izglītības vidē” ir noderīgs gan saturiski, gan strukturāli visiem izglītības vidē strādājošiem psihologiem, kā arī tiem speciālistiem un interesentiem, kuri sadarbojas ar izglītības un skolu psihologiem, klīniskajiem un veselības psihologiem.

Darba autori ir zinoša un kompetenta komanda, kas pārvalda minētā izdevuma tematiku no dažādiem aspektiem: teorētiskā, praktiskā, juridiskā. Tas arī ļauj šim izdevumam kļūt par ikdienas palīgu jebkuram, kurš saistīts ar izglītības vidi. Izdevuma struktūra ir pārdomāta, secīga, rada noteiktu priekšstatu sistēmu pat tādām lasītājām, kurš nav izglītības un psiholoģijas jomas speciālists.

Darba saturs veidots secīgi, tas sākas no tādas vispārīgas informācijas kā psihologa profesionālās darbības regulējuma, turpinot ar sadarbību ar izglītības iestādes personālu un vecākiem, prasībām kabineta iekārtojuma, un tā vedot lasītāju uz jau konkrētām zināšanām par dokumentu noformēšanu, metodēm, attālinātā darba iespējām psihologa profesionālajā darbībā un profesionālās attīstības. “Psihologa profesionālā darbība izglītības vidē” noslēgumā tiek aplūkotas metodiskā atbalsta saņemšanas iespējas, bet, kas ir īpaši svarīgi, prasības profesionālās ētikas jomā, kas šim metodiskajam izdevumam piešķir pabeigtību un liek lasītājam fokusēties ne tikai uz normatīvajām prasībām profesijā, bet arī vispārcilvēciskajām vērtībām.

Izdevuma lielākā vērtība ir tā, ka vienkopus redzami visi normatīvie dokumenti, kas regulē psihologa darbu izglītības iestādē. Visa pieejamā informācija, kas kodolīgi un precīzi atklāta šajā izdevumā, padara metodisko materiālu katram psihologam, kas saistīts ar izglītības vidi, par ikdienā lietojamu atbalsta avotu.

Dr.psych. Airisā Šteinberga
Psihologu sertifikācijas padomes locekle,
Rīgas Tehniskās universitātes asociētā profesore